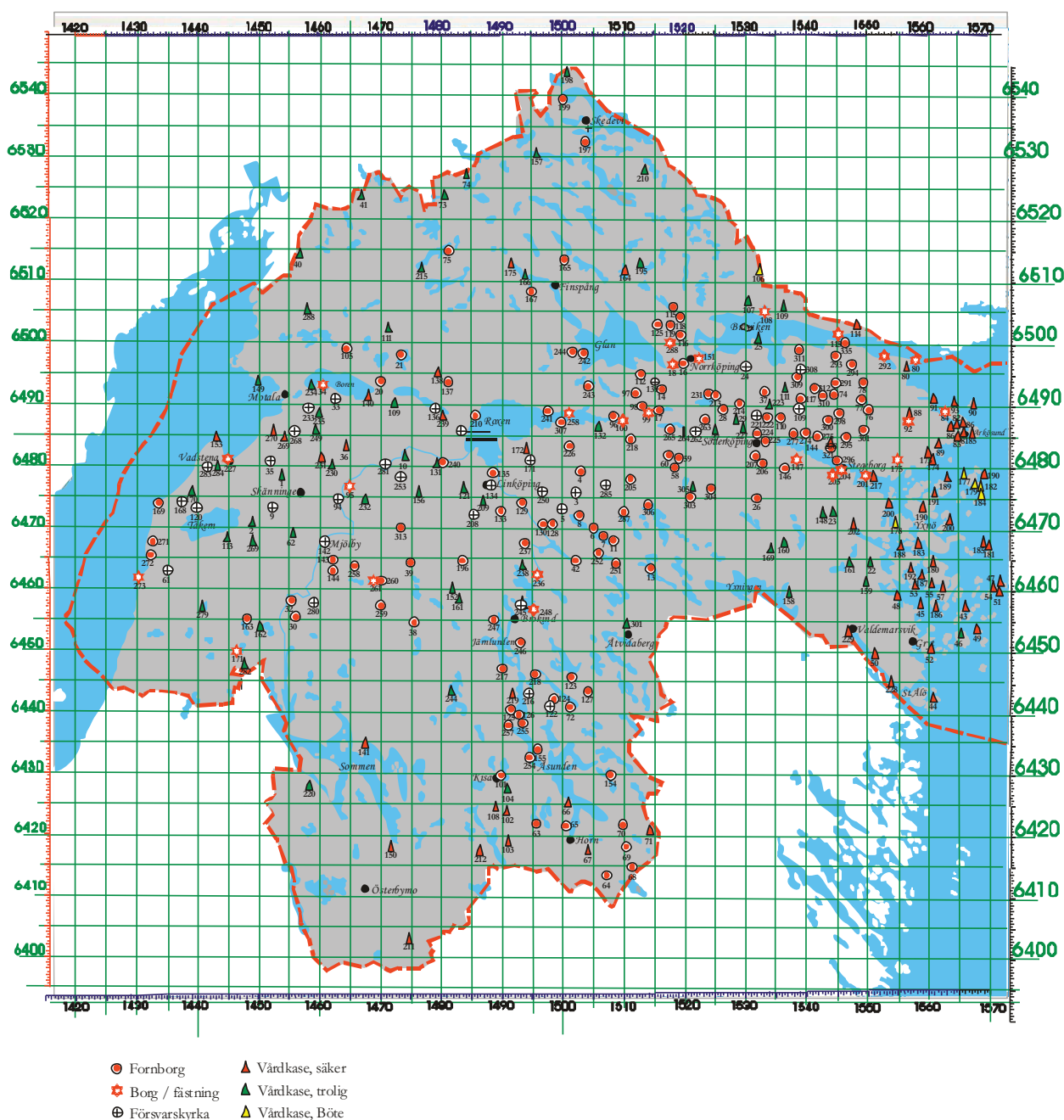

ÖSTERGÖTLANDS VÅRDKASAR

Östergötland

Allhelgona s:n TK 8FSV NV

Församlingen saknar egen kyrka (utnyttjar Skänninge kyrka). Allhelgonakyrkan, riven 1552, var en romansk stenkyrka som låg i själva Skänninge.

Bränna. 8FNV 6477-1459
Brännegården. 8FNV 6477-1454
Hageby. 8FSV 6473-1459

- 1 **Höglid.** Omkring Höglid, som är högsta punkten, samlar sig namnen Brännegården, Korsbacka, Risberga och ger därmed en svag antydning om en kasplats. Namnen Biskopsberga och Lagmansberga antyder att trakten varit bebodd av mäktiga män. Vårdkasplats? 125 m öh. 8F NV 64772-14541
Korsbacka. 8FNV 6475-1459
Vistena. 1424 "En stor grifhög bortom Vistena." HGSL Namnet kan antyda fornborg. 8FNV 6475-1460

Appuna s:n TK 8ESO, 8FSV

Kyrkan av sten i nyromantisk stil med västtorn stod färdig 1887. Medeltidskyrka riven.
Karlebytorp. (Intill Valby och Varnäs i Väderstad s:n)

- 2 **Lunna** (Lunda). Möjlig vårdkasplats troligen på höjden 500 m O Karlebytorp. 8ESO 64696-14494

Asby s:n TK 7FSV NV

Den romanska stenkyrkan med kor och absid byggdes ca 1200
Solvarp. Vårdkasplats av namnet att döma enligt Wallman. (Ej troligt) 7FSV 6418-1465

Askeby s:n TK 8GNV

- 3 **Kyrkan:** Försvarskyrka. "Tornets 1:a och 2:a avdelningar äro i behåll...Tornet, vars omgivningsmurar är 6 fot tjocka, har ursprungligen varit en avdelning högre och har liksom i Bjälbo, tillkommit som skydd mot fiendligt anfall." RÖ II:1 s 100. 75 m 6475-1502
Askeby. Har troligen varit kungsgård. LU s. 70. 6475-1502
Borggården. Prästgård. Namnet torde tyda på en försvarsanläggning i närheten.
- 4 **Källtorp.** Fornborg. (Askeby 67:1) "På gränsen till Törnevalla, invid skogsvägen Källtorp-Bosstorp." N1 s 325, LF nr 62. "Inom fornborgens NV del är på bergkrönet 2) Stensättning, rund, 6 m diam och 0.3 m h," RAÄ. 5 m öh. 64789-15030

Bankekinds s:n TK 8FSO 8GSV

Socknens tidigare namn Svinstad och ännu tidigare Svenstad. (Broocman s. 243). Antyder alltså militär aktivitet. Kyrkan, fram till 1902 Svinstads kyrka, är av sten och byggd 1758. Från dess föregångare kvarstår det romanska västtornet från 1100-talet.

- 5 **Kyrkan.** Av gamla kyrkan är endast tornet bevarat. "Tornets grundplan är mindre än Askebytorpets, men med ungefär samma proportioner. Bankekinds och Askeby kyrktorn äro i många hänseenden jämförliga med S:t Lars kyrktorn i Linköping". RÖ II:1 s.108-109. 70.7 m öh. 8GSV 64725-15000
- 6 **Grävsten.** Fornborg. (Bankekind 206:1) S gården. "vesterut den s.k. Puttebacken eller Pukeborg, försedd mot sjösidan (Öfversjön) med höga branta afsatser och bekransad af lindar: å östra sidan ligga korta cyklopmurar uti kjusorna. En ca 50 f. lång mur af klumpstenar inhägnar i söder en af bergväggar omsluten plan (med utsigt öfver sjön)...Nedaför särdeles brant." NÖMBA s. 102. "i av mig sommaren 1935 upptagna provgropar spridda kolstycken och aska." N1 s 317."3 skärvtenshögar 3-5 m diam och 0,2-0,3 m höga." RAÄ.. Vårdkasplats enl. LF nr 65. 90 m öh. 8GSV 64696-15052
Haganäs. Har samband med fornborgen Grävsten.. 60 m öh. 8GSV 64703-15024
- 7 **Pukebacke.** Fornborg. (Bankekind 210:1) "Omedelbart SSÖ om fornborgen är en röjd yta ca 30x40 m st," RAÄ. 75 m öh. 8GSV 64686-15068
- 8 **Tjuvberget.** Ribbantorp. Fornborg. (Bankekind 169:1) Vid Svinstadsjöns NÖ strand. N1 s 316, vårdkasplats LF nr 64. 55 m öh. 8GSV 64718-15029
Vadstorp. "Sydvester om kyrkan höjer sig ett med barrskog beväxt berg, hörande till Wasstorp. Å dess högsta punkt förekommer en rundel af 18 fots diameter; randen utgöres af dels klump- dels bullerstenar." NÖMBA s. 97. Möjlig vårdkasplats. 8GSV 6471-1500

Bjälbo s:n TK 8FSV

- 9 **Kyrkan.** Kyrkan är uppförd av sten under 1100-talets senare del. Det mäktiga försvarstornet om fyra våningar med två rum i varje våning har delvis bostadskaraktär och anses ha jarlen Birger Brosa som byggherre. "Tornet är uppfört som **försvarsverk**" RÖ del II:2 s 470. Lundberg påpekar överensstämmelsen i byggnadssättet med Kruttornet i Visby. LBS s 414 noten. 112 m öh. 64725-14533

Bjälbo by. "Fordon höjde sig här en ståtlig borg, omgifven af fasta byggnadsverk med väldiga murar, det äldsta jarla- och furstesäte i Östergötland säger inskriften på storklockan i kyrktornet." HGSL. Klockan är dock omgjutet 1688, från vilken tid texten hör.
Haget. 6470-1454

Björkebergs s:n TK 8FNV NO

Kyrkan tornlös med takryttare.

- 10 **Bälorp** Tänkbar vårdkasplats på höjden O gården 85 m öh med vidsträckt utsikt över slätten. Strax N på andra sidan än ligger Karstorp i Klockrike s:n. Nödvändig kasplats för signallinjen Kaga - Visingsö. 85 m öh. 8F NV 64807-14746

Björsätters s:n. TK 8GSV

Kyrkan av sten, byggd 1800, har ett västtorn. Den föregående kyrkan, riven 1800, var en stor treskeppig träkyrka.

- 11 **Gethagsberget.** (Fornborg Björsäter 19:1) Get- till fsv göta 'giva akt på, iakttaga'. "Skall den ha haft något värde för försvaret, måste den, som den ligger...ha haft en betydligt större stenmassa i sig än den som nu kan iakttagas." N1 s 317-18. "fornborg på...ett berg i »Gethagen» ofvanför Tackkärret." S2 s 763. Triangelpunkt 109,3 m öh. 64679-15081
Hagsätter. Hänför sig till vårdkasen på Gethagsberget. 6469-1515

Högeklack. Fornborg. 1 km SV Högboda. N7 s 96. = Valberget 64632-15146
Karstorp 1 mtl frälse.

- 12 **Koberget,** Målen. Fornborg. (Björsäter 17:1) 4 km v Björsätters kyrka, 500 m ö Grävstens Målen, omedelbart sv om den nu utdikade Öbosjön. "Är det hela mera att anse som en kultinhägnad än som en försvarsborg?" N1 s 318. "Likaså finnas fornborgen på det V om Öbosjön belägna, till Målen hörande »Koberget»." S2 s. 763 "från N till S en stenmur af smärre stenar, de flesta af mansbördar". NÖMBA s. 42. LF nr 67. 70 m öh. 64684-15087.
Ej utmärkt på karta pga platsbrist.

Trollgölen. Troll- kan vara dial. trol i bet. grov timmerstock? I så fall vårdkasplats på Högeberget i Yxnerum triangelpunkt 142,9 6461-1518

- 13 **Valberget.** Fornborg. (Björsäter 7:1) 1 km Ö om Hagalund, på Missmyra ägor vid sjön Ristens V strand. "har även den med vidsträckt utsikt försedda fornborgen på Valberget tjänat som plats för en vårdkase." N" s 18. "På Valberget, som stupar brant i sjön Risten finnes en fornborg. S2 s 763. "Bergets namn...återgår på ett ursprungligt Vardhberg, av fsv varder, "vakt' bevakning, vaktpost". N1 s 320. Vårdkasplats LF nr 70, nr 57 enl. N2. 65 m öh. 64632-15146
Valsinge. 1 1/2 mtl Möjlig vårdkasplats 6465-1511

Blåviks sn TK 7FNV

Kapellförsamling. 1879 utbruten ur Ekeby och Torpa socknar.

Karsbo. Möjlig vårdkase på höjden 800 m O gården 176 m öh. 6447-1458

Ljusnaberget. 202,2 m öh. 6441-1457

Storhagen. 6437-1459

Borg sn. TK 8GNV

Borgs och Löts församlingar slogs samman 1783, och 1803 stod en gemensam, nyklassicistisk stenkyrka med torn färdig. De medeltida stenkyrkorna revs i samband med nybygget. Heter numera **Norrköpings Borg**

Borgs säteri. Se Kurberget.

- 14 **Brudberget.** Resebro. Fornborg (Borg 219:1) 300 m OSO Resebro. "Om borgens möjliga samband med en äldre sträckning av huvudlandsvägen genom Östergötland har jag framlagt en del antaganden." N1 s 277, Skadad av golfbaneanläggning. Vårdkasplats nr 23 enl. LF. 40 m öh. 64921-15162

- 15 **Kurberget.** "Her i negden (av Borgs säteri) har ock i forna tider stått en **Waktkur** på ett berg, mitt för Ringstadholm, til at bewaka fientliga anfall; ock kallas derföre berget Kurberget.." Broocman s 509. Ringstadholm var ett medeltida slott på en holme i Motalaström något nedom dess utflöde ur Glan. Vaktkuren torde ursprungligen ha varit det vakttorn som gett upphov till ortnamnet Skälv. Se under Skälv. 6496-1518 Ej utmärkt på karta pga platsbrist.

Finnstad. Hänför sig troligen till fornborgen Brudberget. 6493-1514

- 16 **Himmelstalund.** Fornborg. (Borg 270:1) "Murrest av äldre borg, möjligen fornborg" RAÄ.. 64963-15198

- 17 **Lilla Rövarborgen.** Fornborg. (Borg 103:1). Vid Bårlejasjön SO om Häradsudden, 400 m NV om Stora Rövar borgen. N1 s 278. "Lilla Rövarborgen ger mera intryck av att vara en

- flyktborg än att ingå i ett större system." K s 70 ES s 21. Har troligen hört nära samman med Borg ES s 40. 40 m öh. 64887-15160
- 18 Ringstadholm.** Borg. (Östra Eneby 64:1). "närmast skyddades detta samhälle (Norrköping) av det Ringstadholm, som blev ett av Bo Jonsson Grips förnämsta borgfästen." W s. 22. 20 m öh. 64964-15180
- Skälv.** Skielf 1370 ES s 21. Har troligen hört nära samman med Borg ES s 40. "Om Nordén har rätt i sitt antagande, att en försvarsanläggning funnits i närheten av Borgs k:a, bör den ha stått i relation till ett vaktorn i Skälv. Från högsta punkten i Skälv har man mycket goda möjligheter att kontrollera trafiken såväl på Motala ström som på Erikskatan" ES s 40. "Genom sitt fria läge och den vidsträckt utsikt, man har från dess krön, bl.a. över Motala ström och sjön Glan, påminner kullen vid Skälv i viss mån om situationen vid Lundbacken i Losgårde." ES s 47. (Se 15 Kurberget) 40 m öh. 6495-1518
- 19 Stora Rövarborgen.** Fornborg. (Borg 102:1). Vid Bårlejasjön. "på toppen av ett högt och brant berg invid den nu torrlagda sydvästra strandängen till Bårlejasjön. N1 s 278. "Ca 2 m innanför muren 2 m Ö om den Ö ingången finns en stensättningsliknande lämning. Den är närmast rund, 3-4 m i diam och 0.2-0.3 m h med fyllning av 0.1- 0.25 m st stenar, till stor del skärersten...Även om Stora Rövarborgen ligger oländigt, bör den ha kunnat ingå i ett försvarssystem." K s 49. 50-65 m öh. 64883-15163. Ej utmärkt på karta pga platsbrist.

Brunneby s:n TK 8FNV NO

Gamla kyrkan hade ett litet spetstorn med klockor. Den revs 1822-26 och sammanbyggdes med Klockrike kyrka.

Hagen 8FNV 6493-1471

Hagsätter. 8FNV 6491-1470

- 20 Juteberget,** Ulvshem, Borensberg. Fornborg. (Brunneby 6:1). 300 m NV Ulvshem. "bekant utsiktsberg" vårdkasplats N1 s 275, LF nr 18 RÖ. 110 m öh. 8FNV 64934-14708
- Klakorp. "Den vid Klakorp (nära Husbyfjöl) befintliga höga klinten erbjuder en vidsträckt utsigt, i synnerhet åt sydöster, söder och vester: på toppen har man brukat tända majeldar." NÖMB s. 27. Torde avse 18 Juteberget.
- Norrby. (Kungs Norby) Har tidigare hetat Husaby. "Kungs Norby gamla slott låg i början helt nära Norbysjön, långt i öster om den nuvarande mangården." NÖMB s. 27. 8FNV 6492-1472
- 21 Vargklevberget,** Bölnorp. Fornborg. (Brunneby 5:1). Borgen ligger intill skogvaktarebostället Lidbackens gårdsplan invid stranden av Licka-sjön. "en hög udde ifrån SW till NÖ utskjutande i Liccasjön" NMÖB s26. "Murens sydände innehåller på en sträcka av 8-10 meter genom skörbränning söndersmultrad sten; någon sammansintring kan det ej vara tal om, men uppenbarligen har man avsiktligt bränt ved på vallen." N1 s 275, LF nr 17. S2 s 932 vårdkasplats 85 m öh. 8FNV 64976-14741

Börrums s:n 8GSO, 8HSV

Även kallad St.Per. Skrivs även Borrum. Den tornlösa kyrkan av reveterat trä är uppförd 1718.

Hagen. Har samband med fornborgen Häljelöt. 8HSV 6463-1551

- 22 Häljelöt.** Stensättningar 2 st (Börrium 64:1-65:1) N7 s 97 anger det som fornborg. 20 m öh. 8HSV 64635-15504

Sjögerum. "Vid Sjögerum är en fornborg" RÖ del II:2 s 534. S2 s 796. Se Trollberget. 8GSO 6471-1545

- 23 Trollberget.** Troll- kan var dial. trol i bet. grov timmerstock? Möjlig vårdkasplats, 35 m öh. 8GSO 64716-15441

Dagsbergs s:n TK 8GNO, 9GSO

- 24 Kyrkan** hade ursprungligen ett smalt högt torn, så klen byggt att klockorna inte kunde hänga där utan hängde i stapel. Tornet ett vaktorn? 36.64 m öh. 8GNO 64956-15299
- Brunneby 2 mtl. 8G NO 6494-1530

Bråborg (Brådnäs) Kungsgård 10 mtl. "Har det varit jarlasäte, som sägnen förtäljer, så har säkert då en borg här varit uppförd." HGSL "Bråborg, som försvarade anfall mot Norrköping" W s. 20. vårdkasplatsen troligen = Vaxholmen. 8G NO 6498-1532

Etlaborg. (Attilaborg) Ällaborg. Rester av äldre borganläggning på en holme utanför Bråborg. HGSL

Haget. 9G SO 6500-1531

- 25 **Vaxholmen.** Ö udden på Djurön 2 km N Bråborg. (Dagsberg 125:1).
”Stensättningsliknande lämning, 8 m diam och 0.5 m h.” RAÄ . Haget i närheten. Trolig
vårdkasplats. 11 m öh. 9G SO 6500-1532

Drothem s:n TK 8GSO NV NO

Kyrkan är belägen i utkanten av det medeltida Söderköping. Den är tornlös har sannolikt haft en föregångare av trä.

- 26 **Borgarberget,** Vispolen S strand. Fornborg. (Drothem 220:1). N1 s 314. Vårdkasplats nr 81
enl LF. 65-80 möh. TK 8GSO 64747-15313
- 27 **Finnerstad.** ek 8G 7e. finnistada 1498. "Det är möjligt att förra leden i Finnerstad syftar på
en vårdkase vid gården. Signaler kan ha nått en vårdkase vid Finnerstad från vårdkasberg
på båda sidor av den stora viken Slätbaken, nämligen från Majeldsberget (vid gården
Finnstad) Skönnberga sn (se Finnebo, Ringarums sn), avstånd 14.5 km, samt från
Majeldsberget, Kuddby sn (trp 61 Tk 8G Norrköping NO), avstånd 11.5 km. Förbindelse
kan dessutom ha erhållits med flera fornborgar, såsom i Gäverstad, V.Husby sn, avst 2,5
k; fornborgen Degensborg, V.Husby sn (fri sikt till höjden Muskedunder strax bredvid
fornborgen) avst. 3 km; fornborgen St.Rövareborgen, Borgs sn. avst. 9,5 km; Finnstad,
Tåby sn (fornborg), avst 9,5 km; Jätteberget, Å s:n fornborg), avst. 13 km." AF s. 78.
8GNV 64850-15248

Hagby. 8GNO 1528-6484

Kungsängen. "Vallanläggningen synes vara tämligen obeaktad i den topografiska litteraturen;
Ridderstad har i sitt stora arbete om Östergötland, där eljest den äldre litteraturen är väl
excerperad, intet att förmåla från vare sig Drothem eller Söderköping, som antyder, att
han känner vallarna.. Anläggningen bär numera intet särskilt namn, möjligen blott
Skyttevallen, som jag tror mig har hört någon gång, men för en 15-20 år tillbaka kallade
man holmen i Lillån och dämvattnet kring densamma för Svarta havet...Vallen är nu helt
bevarad mellan landsvägen vid arrendelägenheten Kungsängen och Lillån, en sträcka på
250 meter. Vid Lillån bryts den i rak vinkel åt V och följer sedan åstranden, bruten i
vinklar och med hög och rätt skarpt profilerad jordkärna. Efter omkring 100 m. bryts den
ånyo i trubbig vinkel och vänder åter upp mot landsvägen. Ett 50-tal m. äro här ännu fullt
utpräglad vall." N6 s. 23

Mariehov, NV Söderköping. "Vargbacken, n.v. Mariehov, synes hava varit en annan viktig
punkt, som ävenledes varit befastad, att döma av det namn, Borgen, som traditionen
bevarat på ett större röse å toppen och en del revlar på sluttningarne...Från Mariehov utgår
en revellinje i västlig riktning över Loddby till de tre borgarne vid Gäverstad i V.Husby.
Söder om Borgen å Vargbacken övergår stenvallen i en låg stenblandad jordvall, som
försvinner ut i åkern....På en liten holme i Lillån har sannolikt legat ett torn påstensatt
grund med inre mått 4x6 m., omgivet av en låg jordvall." NDE s 69. HOLMEN MED
DET EVENTUELLA TORNET EJ LOKALISERAD. EJ KÄNT AV ANTIKVARIEN.
65 m öh. 8GNO 6486-1527

- 28 **Vagnsmossens borg.** Fornborg. (Tingstad 26:1). 45 m öh. 64888-15263
Varby. Warby 1359. "Hur förra leden av namnet skall tolkas är osäkert" FD s.19. 8G NO
6485-1526
- 29 **Vargbacken.** Se ovan, Mariehov. (Drothem 5:1) Stensättning 11 m diam och 0.3 m h. 70 m
öh. 8GNO 64865-15283

Ekeby s:n TK 7FNV, 8FSV NV

Kyrkan av sten är till sina äldsta delar från 1100-talet. Tornet byggdes 1752-54

Bleckenstad. "Å Bleckenstad boställes egor. ej långt från landsvägen, äro upptornade
stensättningar, enligt sägen lemningar af någon förskansning." HGSL. N7 s. 96 8FSV
6461-1458

Eklabo. "Vid åns (Svartåns) utlopp från Sommen ligger »Slottsbacken» vid Eklabo, där ett
fäste legat." W s 20. TK 7FNV

Karsbo.

Finnhemmet. 8FSV 6453-1453

Haga 8FSV 6456-1453

Hagby. 8FSV 6457-1454

Hagtorpet. Har möjligen anknytning till Tornaberget. 8FSV 6459-1455

Kastberga. 8FNV 6488-1462

- 30 **Kohagsberget,** Boxholm. Fornborg. (Ekeby 64:1). 100 m NV mangårdsbyggnaden, intill
stora landsvägen Boxholm-Ekeby på landsvägens västsida. N1 s 325, LF nr 49 135-160 m
öh. 8FSV 64555-14529

- 31 **Tornaberget.** Möjlig vakttorn? Triangelpunkt 187,3 8FSV 64576-14567. Ej kartmarkerat pga platsbrist.
- 32 **Trimplaberget,** Strålsnäs. Fornborg. (Ekeby 9:1). 1 km sv Strålsnäs jvgst. N1 s 319 LF nr 50. Trolig vårdkasplats på Tornaberget. 130 m öh. 8FSV 64565-145671

Ekebyborna s:n TK 8FNV

- 33 **Kyrkan.** Kyrkan av sten med ursprungligt torn är byggd på 1100-talet Kyrktornet är av en typ nära besläktad med kastalerna. 64906-14638
Hagen. 6489-1466
Kastberga 1 mtl n. 1303 "Ungefär 200 steg norrut ligger på Kastberga Frälse ägor en flock ättekullar och runda stensättningar" NÖMB s 30. Möjlig vårdkasplats 80 m öh. 1462-6488
- 34 **Ulfåsa. Bigittas udde.** Borg. (Ekebyborna 29:1). "På den smala yttersta udden av den steniga skogsås, vilken från Asks kyrkoby sträcker sig norrut i sjön Boren har den gamla borgen Ulfåsa legat...grundstenarna utvisa, att den varit rektangulär, nästa kvadratisk, fulla 60 mansteg i N och S och närmast samma i Ö och V." RÖ del II:1 s 215. "där, på den landtunga varest åsen dalar ned i sjön, en befästning tidigt anlades, genom en grav skild från fastlandet." W s.20. 75 m öh. 64925-14617

Fivelstad sn. TK 8FNV

- 35 **Kyrktornet** till gamla kyrkan hörde till samma typ som det vid Svinstad, St.Lars, Bjälby och Ekebyborna och var liksom de flesta kyrkor av denna typ uppförd på av Folkungaätten ägda gårdar. Ringklockorna hängde till 1791 i stapel, sedan dess i tornet. Gamla kyrkan revs och den nya uppfördes på samma ställe 1882. 122 m öh. 64801-14529
Långeryd. 6482-1453
Risberga. 6487-1454

Fornåsa sn TK 8FNV

- Socknens äldsta namnform *Fornbusum* visar att här döljer sig ett gammal Husby som senare flyttats och då troligen till det Husby som legat i närheten av Kungs-Norrby och varom namnet Husbyfjöl (numera Borensberg) vittnar. Tingställe fram till 1381 var Bobergs by vilken giet namn åt häradet. Den romanska absidkyrkan av sten är från 1100-talet.. Tornet tillkom vid en omfattande restaurering 1900.
Hageby. 6487-1465
Haget. 6485-1464
Skrikstad. Kan vara boställe för vårdkasväktare - häradsskriet var obliqorirskt när vårdkasen tändes.. Närhet till vårdkasen vid Tornby. 6483-1465
- 36 **Tornby.** "på egorna en ättebacke med en 7½ alnars hög **kase.**" HGSL artikeln Torneby. 64825-14651

Furingstad sn. TK 8GNO

- "Kyrkan har ett ganska högt torn hwaruti klockorna flyttades 1738 tå en odugelig klockstapel nedtogs." Broocman s 542.
- 37 **Långholmsberget,** Låstad. Fornborg. (Furingstad 16:1). 1200 m O Fruingstad järnvgsstation., 800 m SO gården. "en keltisk mur av cirka 20 m längd, som hållits upprätt genom vinkelrätt utbyggda torn i bägge ändarna." N1 s 284, Vårdkasplats nr 34 enl. LF. 40 m öh. 64917-15330

Gammalkils sn. TK 8FSV SO

- Gamla kyrkan riven. "Wid kyrkan är wäl ett ansenligen högt stentorn med spånad träspets, men ändock hänga klockorna...uthi en trästapel." Broocman s 173. Således en gammal försvarskyrka. Broocmans skrivning 'wid kyrkan' ger misstanke om att det varit frågan om en fristående kastal.
- 38 **Borreberget.** Fornborg. (Gammalkil 177:1). 125-145 m öh. 8FSO 64546-14760
Hagstugan. 8FSO 6462-1477
Karstorp. 8FSV 6461-1473
- 39 **Krångestad.** Fornborg. (Gammalkil 182:1). 95 m öh. 8FSO 64642-14756

Gistad sn. TK 8GNV

Kyrkan av sten med torn är byggd 1863-64 och ersatte en romansk absidkyrka.
Hagaberg. 6480-1507

Godegårds sn. TK 9FSV

Kyrkan av sten är enligt traditionen invigd 1251. Klockstapeln vid kyrkans nordvästra hörn är i sitt nuvarande skick från 1708.

Hagen. 6517-1460

Kartorp. 6517-1467

- 40 **Vitbacken.** Wetters backe 1529 Jfr Vittur. Möjlig vårdkasplats vid punkten 260,56, 4½ km
O Forsa-viken. 65135-14571
Vitteberg. 6523-1466

Grebo sn. TK 8GSV

Kyrkan av sten med torn byggdes 1772-73 och ersatte en romansk absidkyrka ca 125 m längre mot sydväst.

Finnkärr. Har samband med fornborgen Käringberget. 6461-1502

Hagen. Har samband med fornborgen Käringberget. 6461-1503

Kassingstorp. Har samband med fornborgen Käringberget. 6463-1501

- 41 **Käringberget.** Fornborg. (Grebo 38:1). "Käringberget kallas det stora, höga bergsområdet mellan Stora och Lilla Norrby, som stupar brant ned i sjön Erlängen. Det högsta partiet befinner sig 1-1,5 km SO om Lilla Norrby, omedelbart söder om en vik av sjön...I stort sett är dock dylika försvarsanstalter då bergsområdet...torde ha varit svårt att försvara om det gällt allvar." N1 s 318. Vårdkasplats nr 68 enl. LF. 60-90 m öh. 64647-15023

Gryts sn. TK 7GNV 7HNV 8GSO 8HSV/SO

Den nyklassicistiska stenkyrkan med torn byggdes 1798-1800. Den ersatte en medeltida kyrka.

- 42 **Armnö.** Röse på NV delen av ön. Vårdkasplats nr 50 enl. N2. TK 8HSV/SO 64566-15656
- 43 **Bokö stång.** På Bokön i Vammarsvikens mynning. "säges vara ett «sjömärke med Tunna, på Bokö». Med tanke på det från flera håll kända bruket att oanordna enkla «vårdkasar» i form av en hög stång med en tjärtunna på toppen, kan man våga göra den förmodan, att här talas om en ursprunglig eldsignalanordning, som kommit ur bruk, varefter den övergått att bli endast ett seglingsmärke. Detta torde för övrigt vara fallet med åtskilliga av de gamla kasarna." LÖ s 193. Vårdkasplats nr 6 enl. LÖ, nr 58 enl. N2. 7HNV 64420-15605
- 44 **Dala.** Röse (Gryt 9:1). Ö om Dala och OSO Fredriksnäs. "Från det största röset har man vid utsikt över skärgården." AS s 208. Vårdkasplats nr 52 enl. N2. 16 m öh. 8HSV/SO 64569-15592
- 45 **Finnhamn** är ett sund V om Fångö. En för förbindelsen från Gubbö kupa nödvändig vårdkasplats bör ha funnits på Fångös NV del vid Finnhamns norra del. Möjligen på höjden 25 m öh. 8HSV/SO 64523-15649
- 46 **Flisö.** Ö om Vaggön i Lövsundsfjärden. Röse. Vårdkasplats nr 44 enl. N2. 15 m öh. 8HSV/SO 64608-15723
- 47 **Fredriksnäs.** Vårdkasplats nr 19 enl. LÖ s 198. Triangelpunkt 46 m öh. 1200 m SSO gården. 8HSV 64583-15546
- 48 Gubbön med **Gubbö Kupa.** "it rundt berg, östan för Fångö-landet, hwilket kallas Fångö kupan, ther stäär en rijskaass." LÖ s 192. "Fångö kupa måste vara den härliga Gubbö kupa. Ö. om Fångö" N2 s 16. "En äldre karta över skärgården visar även vårdkasens läge just på Gubböns högsta parti, med ett tecken, som förklarar beteckna en «Volkas». LÖ s 192. Vårdkasplats nr 4 enl. LÖ, nr 53 enl. N2. 21 m öh. 8HSV/SO 64530-15676
Haga. 8HSV 6452-1557
Hagby. 7HNV 6448-1557
- 49 **Hammarsten.** (Gryt 64:1). På Vångstens ägor. "Dess närmaste korrespondent i S var Djursnäs kase.." N2 s 17. Solberga ligger intill. Vårdkasplats nr 35 enl. LÖ, nr 57 enl. N2. "Kasen stod kvar färdig att antändas, i slutet av (18)70-talet, men föll sedan. Restes på 1920-talet...och står nu som förut." 2 s 17. 35 m öh. 7HNV 64496-15509
- 50 **Kampön.** "Även på två höga skär, Kampön och Ytterklabb, ö om huvudön, påstår traditionen att vårdkasar stått." Lindell, Studier 1934 s 192. Vårdkasplats nr 2 enl. LÖ. 11 m öh. 8HSV/SO 6459-1572
- 51 **Prästgården.** "På kyrkoherde-Boställets ägor en Wårdkase på en udde uti hafwet." Broocman II s 360. Vårdkasplats nr 54 enl. N2 s 17. 8HSV/SO 6450-1560
- 52 **Vårdkasberget.** Harstena fiskeläge. Tre kasplatser utpekade, varav en på norra delen av huvudön är tämligen säker, vid ett sund kallat Hamnarna. "Berget där vårdkasen stått heter ännu Vårdkasberget. På detsamma finnes ett stenkummel...i vars mitt en kullfallen

hög sten varit rest." LÖ s 192. Vårdkasplats nr 1 enl. LÖ, nr 49 enl. N2. 21 m öh.
8HSV/SO 6460-1570

- 53 Vaggön**, Mindre. No spetsen. S om Idö, V om Getterströmmen. Vårdkasplats nr 46 enl. N2
6 m öh. TK 8HSV/SO 64604-15603
- 54 Ytterklabb**. "Även på två höga skär, Kampön och Ytterklabb, ö om huvudön, påstår
traditionen att vårdkasar stått." Lindell, Studier 1934 s 192. Vårdkasplats nr 3 enl. LÖ. 5
m öh. 8HSV/SO 64605-15746. Utanför kartans område.
- 55 Ämtön**. (Gryt 152:1) Vårholmen. "«på Emtö ägor finns en gammal Wårdkase». Var denna
varit belägen torde framgå av den åren 1871-74 uppmätta ekonomiska kartan över
Hammarkinds härad, på vilken en med ett trangelmärke försedd holme söder om Emtö
huvudö och öster om Bondekrok bär namnet Vårdholmen. LÖ s 193. Vårdkasplats nr 5
enl. LÖ, nr 45 enl. N2. 15 m öh. 8HSV 64598-15619

Gårdeby s:n TK 8GNV

Den tornlösa romanska absidkyrkan av sten härrör från ca 1200.

- 56 Befästareberget**, Fornborg. (Gårdeby 34:1). Össby Myrgård. 500 m NO gården. "Från
bergstoppen har man en vidsträckt utsikt, och ännu tändas ibland majeldarna här. N1 s
305.. Vårdkasplats nr 73 enl. LF. Myrgården endast på GK. 75 m öh. 64795-15182
- 57 Borgarberget**, Fornborg. (Gårdeby 22:1). 1 km NO Skyllinge. "1934 genomförde A Nordén
en undersökning varvid han anser sig ha påträffat en hyddgrund. Vidare gjordes fynd av
två pyramidformiga lertyngder samt kol." RAÄ. N1 s 305.. Vårdkasplats nr 71 enl. LF. 70
m öh. 64811-15189
- 58 Lövsätter**. Fornborg. (Gårdeby 20:1). 78 m öh. 64815-15174
Svinsäter. Se Svinsäter i V.Husby s:n - borgen ligger på sockengränsen, 500 m SV gården.

Heda s:n. TK 8ESO

- 59 Kyrkan**. Den romanska stenkyrkans äldsta delar är långhuset och tornets nedre delar,
sannolikt från 1100-talets förra hälft.. Senare under 1100-talet eller ca 1200 tillkom tornets
övre delar. "På Tornet är ingen hög spets, utan ett besynnerligt tak af släta huggna
kalkstenar, med starkt kalkbruk sammanhäftade." Broocman s. 615. "Liksom Kaga kan
antagas ha varit prototypen för de smala, kvadratiske tornen...torde Heda fyllt samma
mission för de större tornen med flera våningsdelningar...Denna kyrkas tillkomsttid faller
inom perioden 1130-50." AÖ s 11-12. "Tornets murar...hålla 5,5 fot i tjocklek...Tornets
höjd med inberäkning av spiran ungefär 85 fot...samma torn endast tillkommit såsom ett
säkert värn i händelse av en hastig överrumpling." RÖ II:2 (85 fot = 25,5 m) 64632-
14353
- Jussberg. "V. om gravfältet ligger en storhöj i åkern, 30-34 m i diameter och 4 m hög." AS s
212. 6462-1434
- Jättingstad. Jät = geta - 'spana'. Anknyter möjligen till kyrkans funktion. 6461-1434
- Tuna. tunum 1374 3 mtl "vid Tåkern borgarna Tuna och Herrestad." W s 20. 6462-1434

Herrberga sn. TK 8FSV

Kyrkan av sten med torn är byggd 1796-97.
Södra Karleby. 6474-1464

Hogstads s:n TK 8FSV

Den romanska absidkyrkan av sten härrör från 1100-talet. Vid en ombyggnad 1785-87
förlängdes kyrkan mot väster och tornet byggdes.

- 60 Kummelby**. "Vid Kummelby ligger Göstrings härads förnämliga tingsplats Gissingsvall." "På
de olika Kummelbygårdarna finns på olika ställen högar." S2 s 997 (OBS! På kartbladet
TK 8FSV Ed 3 1983 är nu ett grustag 1 km SSO L Ljuna, utan ortnamn. På samma blad,
Ed 2 1974 är angivet en triangelpunkt 162.3 och ortnamnet Kummelby) 162,3 m öh.
64680-14555

Horn s:n TK 7FSO NO, 7GSV NV

Kyrkan av sten med torn är byggd 1754 och ersatte en medeltida träkyrka.

- 61 Borgarberget**, Skanseberg, 1400 m VSV gården Orremåla vid sydliga änden av sjön
Täftflången nära Modetorp. N1 s 324. Vårdkasplats nr 95 enl. LF. 195 m ö.h. TK 7FSO
6421-1496
- Brunebo 1 1/2 mtl 7GSV 6415-1501
- Bränna 1 mtl 7FSO 6415-1496

- 62 **Bunkeberget** (Bonkarberget). Fornborg. (Horn 44:1). 300 m NV om Kobbö. 100x40 m. Berget är c:a 50-60 m högt och stupar brant mot S och SO. Brandkullen intill. 211 m öh. TK 7GSV 64133-15071
- 63 **Dackeberget**. Fornborg. (Horn 25:1) 130 m öh. 7GSV 64213-15014
- 64 **Djuphultsberget**. Kristineberg. Stensättning. (Horn 26:1). "det har på högsta toppen av ett berg på nedre Kristinebergs marker troligen, men ganska säkert funnits en vårdkase...där finns ännu lämningar efter en mindre stensättning, ej skans." NM s 77. 110 m öh. 17GSV 64245-15009
- 65 **Finede**. finned 1559. (ek 7G 3a) "Byn ligger på en rullstensås, den s.k. Finedeåsen...Förra leden kan syfta på en vårdkase som man kan ha haft på åsen (kanske någon km söder om Finede, Möjlig vid trp å G 36)...Från den nämnda punkten strax söder om Finede har man fri sikt till bl.a. en fornborg 1.7 km nordväst om Horns kyrka (avstånd 6 km) och till en fornborg mellan sjöarna Nedre och Övre Emmaren, kallad Borgkullen, 1 km sydväst om Idhult, Hägerstad sn." AF s 77-78. 175 m öh. 7GSV 64162-15040
Hagstugan. 7FSO 6422-1497
Kristineberg, vårdkasplats enl. tradition. Se Djuphultsberget. 7GSV 64245-15009
- 66 **Skansberget**. Fornborg. (Horn 22:1) Hagstugan i NV. "Borgen nyttjades under Dackefejden." RAÄ. 145 m öh. 7FSO 64219-14958

Hycklinge s:n TK 7GSV NV

Den nyklassicistiska stenkyrkan med torn och tresidigt kor stod färdig 1792 och ersatte en medeltida stenkyrka.

Hagen. 7GNV 6427-1506

- 67 **Hinseberget**. Borgberget. Fornborg. (Hycklinge 1:1). På ett berg vid Hedingsbo 200 m SV byn. "till ytvidden...en av landskapets största." N1 s 325. Vårdkasplats nr 98 enl. LF. 130-165 m öh. 64147-15112
- 68 **Kila**. Rummeberg vid Tjuserum, Fornborg. (Hycklinge 2:1) 1 km NNO gården Kila. "Berget stupar brant utom i söder där tre murar, 10, 28 resp 30 m långa hindrar framkomsten." NK s 36. N1 s 324, nr 97 enl LF. 135-150 m ö.h. 7GSV 64178-15101
- 69 **Korpberget**. Fornborg.(Hycklinge 6:1). 3500 m Ö Hycklinge k:a vid Österby. "Bergstoppen, som ligger i närheten av gravfältet i Österby, är mycket brant i väster, öster och norr. I söder finns stenvall upplagd, 24 meter lång, 2 m bred och 0.5 till 1 meter hög." BHH s 73. 135 öh. 7GSV 64214-15099
- Rummeberg**, se Kila.
- 70 **Vårdslunda** 2 mtl. "Ett annat för tidsfästade viktigt östgötskt ortnamn är Vårdslunda i Hycklinge s:n, beläget i en avlägsen skogsbygd i Kinden. Förutsatt att namnet...rätt tolkas, synes det ge vid handen. att inlandsvårdarna voro införda under rent hednisk tid - något som fornborgsberget Valberget i Björsäter också bestyrker " N2 s. 9 Vårdkasplatsen troligen på höjden 165 m 750 m NO gården och i Odensvi s:n. 7GSV 64199-15142

Hägerstad s:n TK 7FNO, 7GNV

Broocman tror att socknen ursprungligen hetet Haurgrstad, av haurgr - harg, och kyrkan alltså byggts på ett gammalt offerställe. Den gamla kyrkan av sten härrör från 1200. Den övergavs 1866 och blev 1895 ruin, men försågs 1936-39 åter med tak och restaurerades ytterligare 1976. Den nya kyrkan av sten är från 1864-66. Den har torn.

Kassjön. Ligger intill Skansberget i Oppeby. Vårdkasplats på höjden V sjön 165 m öh. i anslutning till den lägre liggande fornborgen på Skansberget i Oppeby. 7FNO 6434-1496

Skälhamra. 1 mtl. 1400 Skaelfhamra. Bör betyda berget med vaktornet. LK 158.7 m öh. 7FNO 64374-14988

- 71 **Tegelsätter**. Fornborg. (Hägerstad 19:1). "Berget ligger omedelbart nordväst utanför Tegelsätters mangårdsbyggnad." N1 s 321, nr 86 enl. LF 140 m ö.h. 7GNV 64405-15012

Hällestad s:n TK 8FNO 9FSO NO

Korskyrkan av tegel med torn byggdes 1893-95. Den ersatte en 1890 nedbrunnen medeltida stenkyrka. Den gamla klockstapeln från 1732 står nu på Skansen i Stockholm.

Borggård. 1540 Bolgårdh, sål. inget borg-namn.

Finskartorpet. 9FSO 6514-1486

Hagby. 9FSO 6516-1479

Hålsköp. osäker fornborg N1 s 326. 9FSO 6514-1483

Kallmossen. 9FSO 6523-1480

Kallviken. 9FSO 6522-1480

- Karstorp.** Ljusfall och Rökstorp intill antyder att namnen hänför sig till fornborgen Skansberget. 9FSO 65174-14830
- Karsnäs äng. "söder eller sydöster om Gylltorp anmärkes en med björk beväxt backe, som å norra och nordöstra sidan omgives af en stenrefvel...Nedanför denna backe finnes en äng, som ännu kallas Karsnäs (karisnäs) äng der man påstor fordom ett slott...hafva legat...Den förbiflytande ån... kallas af de gamla 'korsån'." NÖMF s.91. 9FSO 6512-1489
- Karsvik 1/2 mtl. Triangelpunkt 77,0 m öh. 9FSO 6508-1483
- Kasteberg 1/2 mtl Namnet kan tyda på vårdkasplats 95 m öh. 9FNO 65262-14842
- Ljusfall. O Annsjön 9FSO 6518-1480
- Rökslid. 9FSO 6510-1489
- 72 Skansberget.** Fornborg. (Hällestad 56:1) Vid Solberga S om landsvägen. N1 s 268 LF nr 3. 85 m öh. 9FSO 65145-14817

Häradshammar s:n TK 8GNO 8HNV

- Kyrkan av sten har medeltida ursprung men ombyggdes kraftigt 1792-93. Efter en brand 1806 fick den sin nuvarande nyklassicistiska prägel. Tornet byggdes 1835-36.
- Finntorp. Har troligen anknytning till fornborgen Gårdsjö. 8HNV 6491-1552
- 73 Fornborg.** Fornborg. (Häradshammar 186:1) Delvis på den yttre vallen ligger en stensamling ca 4 m diam och 0.75 m hög" RAÄ. 8HNV 64893-15504
- 74 Gårdsjö.** Fornborg. (Häradshammar 98:1). 600 m SO gården, 1800 m SO Hylinge jvgstn. N1 s 303, Vårdkasplats nr 44 enl. LF. 30 m öh. 8GNO 64913-15493
- Hagelösa. 8HNV 6493-1550
- 75 Hylinge.** Fornborg. (Häradshammar 16:1) Hagelösa intill. 15 m öh. 8GNO 64939-15492
- 76 Klacksätter.** Fornborg. (Häradshammar 290:1) Varaån intill. 15 möh. 8GNO 64941-15482. Ej kartmarkerad pga platsbrist.
- 77 Lönö gkans.** Skans (Häradshammar 415:1). "Å Lönö ägor invid farleden till Norrköping synes märken av en skans, enl. sägnen från förra delen av 1600- t." RÖ II:2. s 964. 5 m öh. 8HNV 64977-15578
- 78 Rippetorp.** Fornborg. (Häradshammar 181:2) 600 m V om gården vid Dalmyrasjön. 26 m öh. 8HNV 64897-15508. Ej kartmarkerad pga platsbrist.
- 79 Satterstad.** Fornborg. (Häradshammar 390:1) 30m öh. 8GNO 64895-15489
- Skälvsäter. 1 mtl Skälvsnamn antydande förekomst av vaktorn. Fornborgen vid Rippetorp i närheten. Ligger vid ett vägskäl kan därför likaväl betyda sätern vid vägskälet. 8HNV 6489-1551
- 80 Yxnö.** Vårdkase. (Häradshammar 417:1). 25 m öh. 64960-15571

Jonsbergs s:n TK 8HNV

- Hette ursprungligen Menaos. Den tornlösa korskyrkan av timmer byggdes 1726. Efter att ha brandskadats 1959 återinvigdes den 1960.
- 81 Arkö.** Alraeckiosund. Strax Ö om Arkö lotsplats. Vårdkasplats nr 17 enl. N2 15 m öh. 8HNV 6485-1567
- 82 Arkö.** 1.1 km NV om Arkö lotsplats. Vårdkasplats nr 16 enl. N2. 15 m öh. 8HNV 6486-1566
- 82 Bålkasberget.** "Berg å Gåsåker. "Det sägs att man brände häxor här förr" (Ortnamnsarkivet.) 64861-15639. Ej utmärkt på kartan på grund av platsbrist.
- Bötskären. "uppkallade efter 18, 19 utan egen vårdkase." N2 s 19. "Holmarna ligga intill Gränsö ös SÖ udde." M s 30.
- 83 Dragskogsberget.** Arkösund. "En annan karta över Kiählebo, Nordanskog och Gåsåker 1737 har även ett vårdkastecken, som visar att det höga Dragskogsberget - 1 km VSV om Arkösunds järnvägsstation - varit en vaktplats." LÖ s 195. Vårdkasplats nr 13 enl. LÖ. Nr 11 enl. N2. 31 m öh. TK 8HNV 6485-1565
- Finnbåden. 6491-1573
- 84 Gränsö.** Tidigare lotsstation. "hwarest ses lemningar efter ett stort stenhus, som nu är alldeles förfallet...I nejden är en rundel af grof gråsten ihoplagd på en bergskulle, till 6 alnars höjd, hwars omkrets innehåller 16 alnar; och är inom stenmuren en slät plan, som sluttar åt alla sidor." (Broocman s 581) "Vid anställda mätningar har utrönt, att slottet borde haft en höjd av 20 m. och en bredd av 8 m. Vid grävning på platsen fanns tegel av egendomlig form, som bevisa borgens höga ålder." N-s. Liten Kastal? Vårdkasbotten? 6488-1563
- Hagen. "F.d. torp under Björsäter. Revs 1940." (Ortnamnsarkivet).
- Hagnäset. "Lägenhet å Öbnebo. Meddelaren kunde inte förklara namnet" (Ortnamnsarkivet.) 6486-1561

- 85 **Kasholmen**, Arkösund. "Enligt ortstraditionen har en vårdkase stått där nu Arkösunds restaurang är belägen. Härför talar även dess namn Kasholmen." LÖ s 194. Vårdkasplats nr 15 enl. LÖ nr 13 enl. N2. 6485-1565.
- 86 **Korsö**. "ej långt från Gränsö, åt Arkösundshället". Vårdkasplats nr 19 enl. N2. 16 m öh. 64897-15676
- 87 **Kälebo** - Vaktudden. "En karta från 1698 över Tiälbo (nuv Kälebo) har vid Vaktudden - c:a 1.4 km SSO om Arkösunds järnvägsstation ett konformigt tecken med förklaring, att där fanns en vedstapel, »som vedh fiendens Ankomst Antändes», Från denna udde har man utsikt såväl till Gullänsberget i N som Lönshuvud i SV." LÖ s 195. Vårdkasplats nr 12 enl. N2, nr 9 enl. LÖ. 11 m öh. 64847-15643 Ej utmärkt på kartan på grund av platsbrist.
- 88 **Mönnerum**. Stensättning. (Jonsberg 44:1). "Å borgbacken å Mönnerums ägor finnas lämningar efter en fornborg." RÖ II:2 s 968. 500 m S gården. N1 s 303. Vårdkasplats nr 45 enl. LF. 25.1 m öh. 64883-15566
- 89 **Pålviksberget**. 1.3 km OSO om Gottenvik och 0.3 km V om Kattskär. vårdkasplats nr 25 enl. N2. 31 m öh. 64833-15618
- 90 **Rågeteskär**. 0.4 km NNO om Rågeteskär 0.4 km S om Mårsätter. Röse. (Jonsberg 67:1). Vårdkasplats nr 24 enl. N2. 24 m öh. 64839-15649. Ej utmärkt på kartan på grund av platsbrist.
- 91 **Stapelslandet**. Stapelsön. Norr om Jonsbergsviken. "I sin Diss. Grad. de "Wikia Ostro-Gothica (Upps. 1733) skriver W.A. Wennerdahl, ostrog, att i Häradsammars annexsocken, Jonsberg, funnits en »Wårdkast». Var denna haft sin plats är nu okänt. Kan den möjligen sättas i förbindelse med Stapelön, en halvö 1,5 km NO Jonsbergs kyrka?" LÖ s 194. I så fall berget Stapeln 21 m öh. Om detta säger dock RAÄ:s kommentator: "Anläggningen ligger på en markerad bergstopp med branta sidor, vilket enligt min bedömning, gör platsen olämplig som vårdkase." Vårdkasplats nr 21 enl. N2. 64907-15609
- 92 **Stensborg. Mönnerums borg**. Medeltida borg. (Jonsberg 43:1) 64877-15566
- 93 **Uvberget**. På Gränsö. Vårdkasplats nr 18 enl. N2. 21 m öh. 64905-15644. Vaktudden, Arkösund. Se Kälebo

Järstads s:n TK 8FSV NV

Kyrkan av tegel härrör från 1200-talet. Det lilla tornet över västgaveln byggdes 1740.

Borgen. Se Klackeberg.

- 94 **Kyrkan**. "Utvärtas har hon anseende af ett wackert Torn, hwaruti Kyrkiones större Klocka blef uphängd år 1737 sedan en stark Orkan ifrån NordWäst then 20 jan. kastade Klockstapelen öfwerända." Broocman s 725. 8FSV 64744-14629
- 95 **Klackeberg**. Skansanläggning. (Järstad 1.1). "Vid Klackeberg funnos ännu för 100 år sedan spår efter befästning." HGSL. "Spår efter bef. Klackeberg". N7 s 96. "Vallgraven, belägen i området SV del, är 110 m l (375x175), 9-11 m br och 0,5-1,5 m dj. Vallgraven avskär den udde vid vars Ö del Skenaön och Svartån flyter samman. Udden bär namnet Borgen." RAÄ. 75 m öh. 8FNV 64767-14648

Kaga s:n TK 8FNO

Kyrkan. "Detsamma (att kyrkan byggts på av Sverkerska kungaättens mark) gäller säkerligen även om Kaga. Enligt traditionen skall denna kyrka vara byggd av konung Sverker d.ä., som, när den blivit färdig, där lät döpa sin fader. På 1200-t var större delen av socknen i Folkungarnas ägo. Konung Waldemar skänkte sålunda först Sättuna och sedan Allguwids gård till Linköpings domkyrka...Folkungarnas egendom är här säkerligen arv efter Sverkersätten." LU s.18 Svantepolks hustru var dotter till Sverker d.y:s dotter Helena. "Med undantag av tornets övre delar, som äro något yngre (murade av huggen sten), samt de senmedeltida valven är den ursprungliga kyrkan här ännu bevarad." LU s.11.

Allguvid. Allgudhawi. 6481-1485

Gillberga. "Gillberga...har mer än 20 motstycken och de uppträder på ett sådant sätt att man måste dra slutsatsen att det ingående ordet *gilbaergh, hittills inte säkert tolkat, hör samman med den forntida förvaltningen." Hellberg 1984. 6480-1485

Sättuna. sactunae, Setunir 1251. En av Östergötlands storhögar ligger här. (Kaga 10:1). 6481-1486

Kimstad s:n TK 8GNV

Kyrkan av sten stod färdig 1735 som ersättning för en medeltida stenkyrka. Tornet fullbordades 1770.

- 96 Borgsbergen.** Fornborg. (Kimstad 93:1). 1.7 km SSV Tångstad, 1.5 km VNV Norsholms jvgstn. "Borgplatån undersöktes delvis sommaren 1963...Vid undersökningen hittade man lämningar efter två husgrunder... Tångstadsborgen har ett synnerligen strategiskt läge vid Roxens Ö ände. Den har viss kontroll både över Motala ström och den äldre trafikleden via Tvärån." K s. 46-47. N1 s 277, nr 24 enl. LF. "Man brukade förr bränna majeldar på berget". (Ortnamnsarkivet). "därvid påträffades i provschakt 1: 2 lerskärvor, slaggstycken, järnblad, brända ben, kol. Provschakt 2: Brynen, lerskärvor, spik, brynsten, djurtänder, kol, brända ben, slaggbitar. Husgrund 5: Kol, kvartsitstenar, brända ben, lerskärva, bryne. Husgrund 6: Lertrissor, kvartsitstenar, träkol, brända ben, slaggbitar, flintbit, lerskärvor, djurtänder." RAÄ. 50 m öh. 64879-15085
Finnstugan. Har troligen anknytning till fornborgen Borgberget. 6489-1508
Haga. 6488-1512
- 97 Hageby.** Fornborg. (Kimstad 104:1) 40 m öh. 64916-15120
- 98 Landsjö.** Fornborg. (Kimstad 82:1) 60 m öh. 8GNV 64897-15129
- 99 Landsjö holme.** Borg. (Kimstad 84:1). 30 m öh. 64889-15135
- 100 Munkeboda.** Borg. (Kimstad 91:1- 92:1). Ruinområde. 30 m öh. 64877-15095
Norsholm. Rester av det gamla klostret ingår i bottenvåningen till manbyggnaden på Norsholms gård. HGSL. 6487-1509
Trollåsen. "En smal ås som sträcker sig åt n från gamla vägen men s. om landsvägen ung. 300 m n n v ut från gården (Rundstorp). Stugan Trollåsen låg på åsen. Där har det brukat spöka." (Ortnamnsarkivet.) 64882-15068
Vittestorp. 1383 Torp under Landsjö. (Wennberg kurs. pag 28). Hänför sig till fornborgen Landsjö. 6488-1514

Kisa s:n TK 7FSO NV NO

Kyrkan av sten härrör till sina äldsta delar troligen från 1200-talet. Den försågs med torn 1772-73.

- 101 Borgarberget,** Kisa. Fornborg. (Kisa 5:1). "Beläget mitt i Kisa amhälle och används allmänt som promenadplats och utkiksberg." N1 s 322, Vårdkasplats nr 89 enl. LF. Borgen har sannolikt varit en lokal flyktborg, inte ingående i något system. 125 m öh. 7FNO 64296-14897
- 102 Bromhult** by S kyrkbyn. Vårdkasplats nr 28 enl LÖ 242.9 m öh. 7FSO 64232-14907
Ennesbovad. Skans anlagd av Karl IX. 7FSO 6415-1490
- 103 Fröåsa** by. "i Kisa socken anger folktraditionen, att vårdkasar funnits på ett par ställen, bl.a. vid Fröåsa." TLV s.24. "Fröåsa vid Skansen även befästning av jord och klappersten." N7 s 96. Vårdkasplats nr 29 enligt LÖ. Triangelpunkt. 234.6 m öh. 7FSO 64186-14908
- Hagberget.** Namnet hänför sig till fornborgen 103 Fröåsa. Berg vid Lövåsa. "Hagberget. Öde torp vid Lövåsa" (Ortnamnsarkivet). (ek 7F Tranås 3 i Fröåsa) 7FSO 64186-14908
Hagstugan. Röse (Kisa 27:1) 500 m väster om Hagstugan. 7FSO 6415-1488
- Karleby.** 1319 Gammal frälsejord. Säteri sedan slutet av 1610- talet. 2 mtl. "Det andra röset ligger vid Karleby ca 400 m NV om ladugården på västra kanten av en höjdsträckning, parallell med Kisasjön och med en utblick över denna... Röset är rundat, 15 m i diameter och 0,7 m högt...Flera stensättningar kring röset kan möjligen också tänkas härröra från bronsåldern...mellan 5 och 10 m stora och upp till 0.5 m höga." NK s 32-33. Möjlig vårdkasplats med hänsyn till ortnamnet Karleby och det närliggande Värgården. 7FNO 6430-1490
Klacketorn. Utsiktstorn på Oppklacken. Vaxhult i närheten. 265,1 m öh. 7FSO 6422-1484
- Skansen.** "en skans, som det säges uppkastad under danska fejderna på Karl IX:s tid." RÖ II:2 s 667 "Skansen, fornborg på Fröåsa" (Ornamnsarkivet). 7F SO 6416-1490
Tornberget. Se Klacketorn. 7FNO 6434-1487
Varbogölen. Antyder ett Varbo, som kan ha varit ett vaktboställe. 7FNO 6433-1481
Vaxhult. 7FSO 6423-1486
- 104 Värgården.** Trolig vårdkasplats på höjden i V. Se Karleby. 210 m öh. 7FNO 6427-1491

Klockrike s:n TK 8FNV

Stenkyrkan med torn byggdes 1825-26 som gemensam kyrka för Klockrike. och Brunneby. Brunnebo. 6487-1474

Hagalund. 6484-1470

Karstorp 1 mtl vid Svartån. Troligen relation till Bålorp i Björkeberg. 6482-1474

Stenkulla. (Klockrike 19:1). "Tre på en lindrig upphöjning af marken uti Stenkullens hage i en linje lagda runda stensättningar tyckas utgöra bottnar af forntida kummel." NÖMB s 38. Möjliga vårdkasbottnar. 85 m öh. 64876-14717
Valstad . k. 1405. Möjlig vårdkasplats på höjden 100 m 1 km i SO. 6489-1472

Konungunds s:n TK 8GNO

Den nyklassicistiska stenkyrkan med torn och halvrunn kor byggdes 1801-02. Boberget. Berg på gränsen mellan Konungssunds och Västra Stenby socknar. Ravnäs. "På ett till Rafnäs hörande norvästerut beläget berg förekomma kallmurar af bullerstenar uti de å norra sidan närmare Bråvikens strand befintliga kjusorna. Huruvida de kunna utgöra forntida förskansningar är svårt att afgöra." NÖMBj s 22. 64995-1536
Sten. Se Boberget

Kristbergs s:n TK 8FNV 9FSV SO

Tidigare skrivet Krigsberg. Kyrkan av sten härrör troligen från ca 1200. Tornet en förenklad variant av Askeby-Svinstads-typen.

- 105 Bergklint,** (Tidigare kallat Borgklint) Fornborg. (Kristberg 41:1). NO Borggölen, SV Nordsjö.. N1 s 274. LF nr 6. 120 m öh. 8FNV 64991-14643
Hagen. Har troligen samband med fornborgen Bergklint. 8FNV 6497-1464
Haget. Kan vara ett Hag-namn och alltså betyda befäst plats. Ligger helt nära fornborgen Bergklint. 8FNV 6493-1466

Krokeks s:n TK 9GSO

Räknades under medeltiden till Dagsbergs socken. Den nygotiska tegelkyrkan med torn byggdes 1895-96. Den ersatte en 1889 nedbrunnen stenkyrka från 1747, som låg på annan plats i socknen vid den gamla färdvägen genom Kolmården nära gränsen till Södermanland. Denna kyrka, som kvarstår som ruin, föregicks i sin tur av ett åttkantigt träkapell från 1594. På samma plats låg under medeltiden ett härbärke för vägfarande och ett hospital, möjligen tillkommet på 1200-talet.

- 106 Björnsjös böte.** Ligger på gränsen till Kila sn i Södermanland. Namnet känt sedan 1301. "Bötenamnet anger att den vitt omkring synliga klinten varit använd som vårdkasplats. N2 s Vårdkasplats nr 11 enl. N2. Bötet har även varit använt som gränsmarkering mellan Östergötland och Sörmland. Böte = Riksgränsmarkerande vårdkase. N2 s 50. 113.2 m öh. 6514-1532

Brandberget O Krokek. Möjlig plats för den vårdkasplats som traditionen anger funnits vid Uttersberg. 70 m öh. 65052-15356

- 107 Brännkärr.** Fornborg 1 km S gården enl. N7 s 97. Räknas numera inte som fornborg. Stensättning. (Krokek 10:2). 70 m öh. 65063-15307
Brännorp. Ligger vid foten av Brandberget. 6505-1535
Hagen. 6512-1532
Hagstugan. 6505-1537

- 108 Svintuna.** swintunae 1300. "Uttersbergstornet, Svintunakastalen." (Krokek 12:1). "Kastal, rest avm rund 8 m diam." RAÄ. N1 s 265. 30 m öh. 65053-15332

Uttersberg. "Bl.a. förlägger traditionen en vårdkase till Kvarsebo och en annan till Uttersberg i Krokeks socken." TLV s. 19. Uttersbergskasen kan vara placerad på Svintunakastalen men också på Valborgsmäsoberget. Se Svintuna.

- 109 Valborgsmäsoberget.** Alternativ plats för den vårdkasplats som traditionen anger funnits vid Uttersberg. 88,72 m öh. 65062-15363

Kuddby s:n TK 8GNO

- 109 Kyrkan.** Den nyklassicistiska stenkyrkan med torn och invändig absid byggdes 1828 och ersatte en medeltida stenkyrka. "1741 hafwa Klockorna hängt uti Trästapel, och uphängdes tå uti Tornet, sedan thet förut blifwit påbyggt och repareradt." Broocman s 547. Tornet i gamla kyrkan användes som sockenmagasin. (RÖII:I). Då Tägneby ligger i närheten är det troligt att kyrkan ursprungligen varit befäst. 23 m öh. 64898-15389
Hageby. 6487-1542
Hagen. 6488-1537

- 110 Majeldsberget.** På karta benämnt Majudsberget. Ängsbacken är nu det vanliga namnet på platsen. Fornborg. (Kuddby 107:1). 3 km Ö Täby k:a. Möjlig vårdkasplats. Kraftuga jordavlagringar i fornborgens inre som också har ett vattenhål. Husgrundsterrass finns. Vårbacka intill. 55 m öh. 64880-15357

Tägneby. 6490-1539

Valingstad. (Sannolik fornborg på bergkullen NO om gården KOLLA) Tegneby och Vittinge i närheten. 35 m öh. 6491-1538
Vallby. 6489-1539

- 111 Vittinge**, Skärvtenshöj. (Kuddby 2:1) Möjlig vårdkasplats. 55 m öh 64922-15365
Vårbacka. 6487-1536
Åsvittinge. 1410 Asvittinge 6491-1535
Ångsbacken. Se Majeldsberget.

Kullerstad s:n TK 8GNV

Den tornlösa stenkyrkan med smalare kor härrör från 1200-talet.

- 112 Borgölsberget**. Fornborg. (Kullerstad 2:1). Skattna. "900 m ö Okna jvgstn." N1 s 277, dvs 800 m S Torps villasamhälle. Vårdkasplats nr 22 enl. LF. 45 m öh. 64948-15126
Haget. "Förr by, nu inräknad i Ljusfors" (Ortnamnsarkivet) 6496-1536
Hagneryd. 6496-1507
Värnsberg. Ungt namn.

Kumla s:n TK 8ESO

parochia kumblæ 1332. Den romanska absidkyrkan av sten härrör från 1100-talet. Under 1400-talet försågs kyrkan med torn.

"Vid kyrkan har funnits en mängd ättehögar med stenvårdar, som emellertid numera är försvunna." AK s 21. 6467-1445

Sjötuna."In villa tunum parochia kumblæ". 1332 6467-1446

- 113 Åsby kulle**. (Kumla 8:1) Möjlig "Vallmanhöj" "I Åsby funnos under 1700- talet såväl en stenlagd gata som en stengrund 36 fot i fyrkant. Dessa minnen från äldre tider äro numera mestadels försvunna." RÖ II:2 s 718. Möjlig vårdkasplats 105 m öh. 64674-14450

Kvarsebo s:n. TK 9GSO 9HSV

Qvarnosabodha 1300-t. Den nyklassicistiska stenkyrkan med torn och tresidigt kor byggdes 1807-08 och ersatte en träkyrka från ca 1615.

Kvarsebo ligger enl. vissa kartor i Sörmland, enl. uppsl.böcker i Ög. I RAÄ:s register hör det till Södermanland.

Befolkningen hörde ursprungligen till Ö.Husby s:n men fick sedan eget kapell och senare egen socken.

Finnkärr. Anknyter till fornborgen Kvarsebo Klint. 9HSV 6503-1550

Hagberget.

Hagudden

- 114 Kvarsebo klint**, Vårdkase (Kvarsebo 1:1). (Södermanland). Vårdkasebotten, rund, 5 m i diam och 0,5 m h....På vårdkase är 7 stockar." RAÄ. "På 75 höjd finns här alldeles intill viken en jämn platå med vidsträckt utsikt åt Ö,V och S. Att man utnyttjat klinten för här åsyftat ändamål framgår bl.a. av uppgifter hos H.O.Sundelius i »Norrköpings Minne» 1798...!voro äfven vårdkasar upreste...En sådan var belägen på Qvarsebo klint, som dock af brist på bevakning...ramlade öfer ända 1711 den 11 October" "På klinten kvarligger ett röse efter en vårdkas." N2 s 10. LÖ s 198. Vårdkasplats nr 8 enl. N2, nr 20 enl LÖ 9G SO 65021-15482

- 115 Säter**. Skans. (Kvarsebo 3:1). Krön av moränrygg på östra udden av Säterholmen. 5 m öh. 65019-15458

Kvillinge s:n TK 9GSV SO

Kyrkan av sten är till sina äldsta delar troligen från 1100-talet. Tornet tillkom först 1927.

- 115 Borgarberget**, Hults bruk. Fornborg, (Kvillinge 39:1). 200 m N herrgården. "Påbörjad, men aldrig full-bordad...mursträcka." N1 s 270, LF nr 15. 90-110 m öh. 9GSV 65061-15185
Bränngården.

Hagsätter. Hänsyftar troligen till Moteklintsborgen. 9GSV 6502-1517

Lillsjöborgen. Förmodad fornborg. (Kvillinge 30:1). "Med säkerhet helt obefäst berg." RAÄ.. S Lillsjön, 1,2 km NNO Kvillinge kyrka. N1 s 272, LF nr 13. 90 m öh. 65038-15197

- 116 Moteklintsborgen**. eller Färklämman.. Fornborg. (Kvillinge 25:1) 100 m öh. 65029-15161
Ringby. Namnet kan antyda en fornborg. Den till gården hörande sandåsen dock illa åtgången av grustäkt. En gård i närheten heter Bränngården. Kan möjligen hänsyfta till fornborgen Torsborg. 9G SV 6501-1519

- 117 Skärlötaborgen**, Fornborg. (Kvillinge 24:1) 1.5 km V Skärlöta, 300 m N vägkorset, 350 m N Motetorp. "Utsikten vidsträckt åt väster och öster." N1 S 271. "en mycket oansenlig anläggning." N1 s 271 LF nr 11. 75 m öh. 9GSV 65031-15166. Ej kartmarkerad pga platsbrist.
- 118 Torsborg**, Fornborg. (Kvillinge 31:1). 1300 m N Kvillinge kyrka. N1 s 272, LF nr 14 130 m öh. 9GSV 65042-15191
Torshag. Hänssyftar troligen till fornborgen Torsborg. 9GSV 6506-1521
- 119 Torsklint**, Lida. Fornborg. (Kvillinge 29:1). 1 km V gården Lida. "Från Torsklint har man en storslagen utsikt över Kvillingeslätten, Bråviken och Glan. Fynden i fornborgen kunna...anses tyda på, att en besättning av mera permanent karaktär uppehållit sig här." N1 s 271. Vårdkasplats nr 9 enligt N, enligt LF nr 12 Vårdkasplats nr 21 enl LÖ 100 m öh. 9GSV 65032-15178
Valknuten. 9GSV 6509-1518

Källstads s:n TK 8ESO

- 120 Gamla kyrkan** "vars yttre uppenbarligen ser mycket fästningslikt ut." (Hi s 688). Av en märklig romansk östtornskyrka från 1100-talet kvarstår det kraftiga tornet, som har en empörvåning med en baldakinomgiven nisch med öppning mot koret. 102 m öh. Bild i AÖ s 24. 102.23 m öh. 64733-14397
Kartorp. 6474-1438

Kälvestens s:n TK 8FNV

Stena 1301. Nu **Västra Stenby**. Se denna.

Kärna s:n TK 8FSO NO

Kyrkan av sten härrör från 1100-talet. År 1750 förlängdes långhuset mot väster och ett trätorn byggdes. 1831-34 byggdes ett nytt långhus och ett torn byggdes vid långhusets sydsida. Kyrkan eldhärjades 1893, då äldre inredning förstördes.

"Landsvägen västerut går nu i nästan rak linje från Linköping till Malmen. Samma sträckning ägde den redan på 1600-talet, efter de Rogiers karta från år 1667 att döma. Emellertid förefaller det ej fullt visst, att så alltid varit fallet. Mellan Linköping och Malmen utbreddes sig ursprungligen ett sammanhängande skogsområde; de öppna fält, som nu avbryta skogen äro senare nyodlingar - varom ju också namnet Ryd (»röjningen»), bär vittne. Det synes därför sannolikt, att färdleden - medeltidens Eriksgata - från början sökt sig fram till de byar, som lågo närmast söder om skogen, Valla och Mjärdevi. »Ledungalunda bro», över Kapellsån, nämnes redan i början av 1400-talet; den var utan tvivel belägen på samma ställe som nu." WG s. 91.

Ledingelunda. (Numera Lagerlunda). "Vid Ledingelunda, 9 km V Linköping, hava vi sannolikt ett vittnesbörd om den kult, varmed Västanstångs leding invigde färden." NDE s. 64. 8FNO 6475-1481

- 121 Malmen**. Urgammal militär övningsplats. Troligen även plats för civila skjutövningar. "Man samlas på en slätt, som är särskilt iordningsställd för detta ändamål, för att där inför allas ögon visa sin färdighet i allt slags skytte." (Helmfrid: Ledung... s. 61) Möjlig vårdkasplats på höjden inom flygflottiljens område, 1500 m SO kyrkan. 100 m öh. 8FNO 64756-14837
- Värö**. (uttal väre) 3 mtl. Kan man våga anta att här varit förläggning för de forntida krigsmän som övats på det närbelägna Malmen - i analogi med det västgötska Varing, där västgötska krigsmän tidigare haft ett övningsfält? 8FNO 6477-1483

Kättilstads s:n TK 7FNO 7GNV 8GSV

- 122 Gamla kyrkan** revs 1760 och hade ett "ansenligt och högt stentorn" enl. Broocman, men klockorna hängde ändå i stapel. Trolig försvarskyrka. 109,23 m öh. 7FNO 64413-14981
Bränneriberget. 212,3 m öh. 7GNV 6438-1507
- 123 Fallvik**, Fornborg. (Kättilstad 3:1) Krön av bergsklack. 110-125 m öh. 7GNV 64457-15019
- 124 Hagen**, Fornborg. (Kättilstad 11:1). "I en svacka på bergens V del är två stensamlingar, 2 m i diam och 0,2 m h, bestående av 0,1-0,4 m st stenar." RAÅ 90-110 m öh. 64422-14984
Hagstugan. "Förr torp under Tranebo. Nu rivet" (Ortnamnsarkivet). Hänför sig troligen till fornborgen vid Hagen. 8GSV 6452-1501
Hagtorpet. 7GNV 6438-1506
- 125 Korpberget**, Fornborg. (Kättilstad 16:1) 150-175 m öh. 7FNO 64404-14918
- 126 Kårtorp**, Fornborg. (Kättilstad 20:1) 110-125 m öh. 7FNO 64400-14928
- 127 Medelö skans**, Fornborg. (Kättilstad 1:1). "En fornborg på Skansberget vid Medelö" S2 1028. "2200 m NNO Söderö 1.4 km ö torplägenheten Bygget. Medelö skans är en av de

högsta och brantaste bergstoppar i landskapet, som kommit till användning för försvarsändamål...långt inne i de stora skogarna öster om Emmern...Alla plana delar av bergytan här äro täckta av en egendomlig, gul materia, som innehåller fint sönderskärvat sandaktigt bergmaterial...kunde jag ej avgöra om dessa lager härrörde från en skogsbrand eller från människors eldning på berget." N1 s 321, nr 85 enl. LF. 180-90 m öh. 7GNV 64432-15041

Skansberget. Se Medelö skans.

Landeryds s:n TK 8FSO

Kyrkan av sten med ursprungligt torn härrör från 1100-talet. 64717-14954

Grönlöten. Slattefors, 1,6 km SSV kyrkan. Fornborg. N1 s 316, L s 117. Identisk med Uveborg 2. RAÄ 4. 80 m öh. 64705-14955

Hackefors. Se Uveberg 1.

Hagen. 6469-1493

Hagstugan. "Förmodligen identisk med Holmlyckan." (Ortnamnsarkivet). 6470-1497

128 Stubbetorp. Fornborg. (Landeryd 88:1). "I fornborgen 8 m NNV om ingången är 2) Stensättning, rund, 8-9 m diam och 0,4 m h. " RAÄ .400 m S Stubbetorp. 90 m öh . 64705-14982

129 Uveberg 1. Fornborg. (Landeryd 156:1). Nämnas av Damell som Hackefors. (Damell s 34). "SV kyrkan utmed Stångån ett högt berg »Ufveberget» med en fornborg »Ufveborg»" S2 s 736. "Borgen bevakar (liksom sin namne - det andra Uveberg) på ett ypperligt sätt Stångån och är ett skolexempel på vad man bör kalla en farledsborg." K s 54. N1 s 316. Vårdkasse nr 59 enl. LF. 70 m öh. 64738-14931

130 Uveborg 2. Fornborg. (Landeryd 4:1). "belägen på en bergshöjd på Stångåns V strand, ett par hundra m S Slattefors och ett par km S om den andra Uvebergsborgen...I Stångån nedanför borgberget, finns rester av vad som kan vara en gammal avspärning." K s 56 Enl. beskrivning av lokaliseringen måste detta vara = Grönlöten. 85 m öh. 64704-14957 Sviestad. sveastade 1295. Av landets 8 Sviestad ligger de flesta i närheten av orter med tuna- eller skälvs-namn. ES s 64 ff. 6474-1494

Ledbergs s:n TK 8FNO

Ledhabergh 1374. Kyrkan av sten med torn byggdes 1849-51 som ersättning för en romansk stenkyrka.

Ledberg nämns i Snorres Edda i 'Andra kvädet över Helge Hundingsbane' "Vid Ledbjarg segnade Rollaugs söner"

Karlstorp. 6478-1480

Bosgård, Norra och Övre. 6479-1479

131 Ledbergs kulle. (Ledberg 5:1). Östergötlands största forntida monument. Kullen är 45 m i diam. och 7 m hög. Samma dimensioner som de två mindre av de tre Uppsalahögarna. Vid reparation av telekabel 1982 grävdes 2 schakt i S delen av högen. V schaktet: - 0,8 m djupt - överst 0,4 m brun sandmorän, därefter ett lager svart ren sandjord ned till den orörda ljusa moränbotten på 0,8 m djup. Ytterligare ett hål grävdes 9 m SO om det första. Detta grävdes även 0,8 m djupt. Jordlagren bestod här av 0,7 m tjockt mörkt sandjordslager. därefter var ett 0,1 m tjockt sot- och kollager med en hel del skärvstenar. Ca 10 dl kol insamlades. Under detta var ett ca 0,15 m tjockt mörkt lager sandblandad lera ovanpå den orörda ljusa leran på 0,95 m djup. C14-datering av kol från detta år har givit tiden 810 e.Kr. ± 80 år. således tidig vikingatid. (JE) . Möjlig signalplats. Vårdkasplats? 85 m öh. 64798-14792

Lillkyrka s:n. TK 8GNV

Kyrkan av sten härrör från ca 1200 saknar torn men har takryttare..

Fyrby. Invid Frö. Tänkbar signalplats, Se Fyrby, Ö.Ryd. 6486-1504

Höjen. "Å berget Höjen finnes jord påfyllt ända till 1 m:s djup. Denna fyllning anses av Broocman och efter honom av Videgren varit uppförd för några forskningsarbeten, enär i närgränsande åkrar hittats små styckekulor. Nordenskiöld anser det som en kvarleva av forna Baalskulden." RÖ II:2 s 939 På berget Höjen vid Rännefjälla en fornborg enl. N7 s 98.

Mareldsberget. = feltolkning av Vareldsberget? Mareld finns inte på fastlandet. Ligger norr Rännefjälla. Namnet hänför sig troligen till Rännefjälla. Möjlig vårdkasplats? 6487-1505

132 Rännefjälla. Hög. (Lillkyrka 35:1). "Hög, 13 m diam och 7,5 m öh. I ytan talrika stenar 0,2-0,6 m st." RAÄ. "Wid Renfjälla by...13 jernstora stenar...samt öster om dem en stor,

ofwanuppå helt jemn och slät Jordkulle, hwilken förmenes hafwa warit uppkastad til at plantera stycken uppå." (Broocman s. 199) Troligen en "Wallman-hög". Motte? 50 m öh. 64857-15059

Varnäsbacken. "Terräng vid Frö" (Ortnamnsarkivet) Namnet hänför sig troligen till Rännefjälla. 6486-1504

Linköping TK 8FNO

Ljunga tingsplats var vid Kampen. Där sammanträffade även frälset för den årliga vapensynen fr.o.m. 1300-talet. (Helmfrid: Ledung, landvärn och frälse... s. 58)

133 Fröberget. Fornborg. Smedstad borg. (Linköping 347:1). 89,2 m öh. 64725-14896

Smedstad borg. Se Fröberget.

134 S:t Lars kyrka. Tidigt medeltida torn. "St.Larskyrkan var såsom utgrävningarna sommaren 1926 visat en

tornlös absidkyrka...till vilken fogades ett kraftigt västtorn, sannolikt ganska snart efter själva kyrkans färdigställande." Ambrosiani 1907. 50 m + tornhöjden öh.

135 Tornby. Stensättning. (Linköping 98:1). " 1) Stensättning, rund, 7 m diam och 0,2-0,4 m h. Delvis övertorvad fyllning av 0,3-1,3 m st stenar. I V möjligen rest av kantkedja 0,3 m h av 0,5-0,6 m l stenar. Tvärs över stensättningen saknas stenfyllning till stor del inom ett 7x2 m stort område (NNÖ-SSV). I SV kanten saknas synliga stenar. 26 m VNV om nr 1 är: 2) Stensättning? rund, något höglignande 8 m diam och intill 0,5 m h. Övertorvad med talrika stenar i ytan 0,2-0,7 m st. De grövre stenarna är i NÖ. Kanterna är svåravgränsade beväxt med en nyponbuske. 3 m SSV om nr 2 är: 3) Stensättning? närmast rund, ca 6 m diam och intill 0,1 m h. Övertorvad med i ytan talrika stenar 0,2-0,5 m st. Kanterna är mycket svåravgränsade. Området har troligen varit bebyggt. Nr 2 kan vara en husgrund. Nr 1 kan vara genom bebyggelse el dyl skadad forn, dock osäker. Nr 3 obestämbar.". RAÅ Namnet skrevs på medeltiden Thorn- och har sitt namn efter träd. 45 m öh. 64786-14885

Ljungs s:n TK 8FNO

136 Kyrkan Den gamla kyrkan hade "ett ansenligt högt Torn" men klockorna hängde i trästapel. Möjlig försvarskyrka. Den nyklassicistiska stenkyrkan med torn stod färdig 1798. 6488-1479

137 Gottorps slott. Fornborg. (Ljung 23:1) "tivelaktigt synes mig om den någonsin byggts färdig...Om någonsin en plats för offer och kult erbjudit sig färdigställd av naturen, så vore det här." N1 s 275. "Det avlägsna och oländiga läget gör att man gärna drar slutsatsen att det här rör sig om en utpräglad flyktborg." K s. 41. LF nr 19. 85 m öh. Från fornborgen ingen siktlinje till andra vårdkasplatser, möjligen har en vårdkasplats funnits på bergstoppen Kaffebrännareberget (Kasebrännare-?). 80 m öh. 64934-14811 Haga. 6493-1479

138 Kaffebrännareberget. Felskrivning för Kasebrännareberget. 6494-1480

Karstorp 1/4 mtl Har möjligen anknytning till Kasebrännareberget. 6494-1480 Vålnäs 1/4 mtl. skrevs Vålnäs 1598. 6494-1481

Löts s:n TK 8GNV

Sedan 1783 sammanslagen med Borgs s:n, se denna.

139 Löts kyrka hade "ett ganska vackert Thorn, som förhöjdes 1733, tå trästapelen togs ned, och klockorna flyttades ther up." Broocman s 504. Kyrkan revs 1803. Signaltorn?? 6494-1515

Lönsås s:n TK 8FNV

Kyrkan av sten med ursprungligt torn härrör från 1100-talet.. "Måhända utgör Lönsås den äldsta av Folkungarnas kyrkor. Den är synnerligen primitivt byggd (tornet, resten ombyggd). LU s 58.

Borg. 6485-1467

Hagalund. 6488-1469

Kampen. Militär mötesplats fram till 1800-talet. 64862-14675

140 Karstorp. Karathorpa 1375. 64890-14687. Vårdkasplats nr 23 enl LÖ på höjd, 90 m öh, just N vägkorset vid Vålberga. 81 m öh. 64905-14681

Vålberga (Vårdberga). 64909-14679

Malexanders s:n TK 7FNV

Ortnamnet *Malghasanda* innehåller sjönamnet Maljen, 'den steniga'. Kyrkan av sten med torn byggdes 1878-81 och ersatte en träkyrka från 1500-t.

141 Bålnäs. 200 m öh. 64342-14675

Haget. 6443-1462

Vetön.

Våktshult. 1391 RÖ s 909 (Se karta Natur o Kultur i Ög) Vaktställe? Nära Bålnäs. 6435-1466

Mjölby TK 8FSV

142 Kyrkan. "I Mjölby kyrka ingår det ursprungliga tornet i det nuvarande. Detta ursprungliga torn utgör en förenklad variant av Askeby-Svinstadstypen." LU s. 42. 6467-1461

143 Hagadal. Fornborg. (Mjölby 173:1).. 125 m öh. 64646-14621

Lunnarp. Ligger nära fornborgen på Murberget. 6463-1462

144 Murberget, Kolstad. Fornborg. (Mjölby 1:1). Lunnarp och Hagadal i närheten. Nr 52 enl. LF. 130-50 m öh. 64630-14628

Eldslösa S Mjölby (ej ett eld-namn skrivs 1282 Eslosum och 1348 Aezlōso) 6465-1460

145 Örbergshult. Fornborg. (Mjölby 201:1). 600 m SV gården. 190-210 m öh. 64603-14621. Ej kartmarkerad pga platsbrist.

Mogata s:n. TK 8GSO NO

Kyrkan byggdes ny 1842 med bibehållande av det gamla tornet, som endast förhöjdes. Klockorna ursprungligen i stapel.

Bolltorp. Bål- ? Intill. Varsten.

146 Frostaberget. Fornborg. (Mogata 108:1) Varstem pch Hagtorpet i närheten. Vårdkasplats nr 80 enl. LF. 51 m öh. 50 m öh. 8GNO 64795-15363

Hagsätter. 6475-1542

Hagtorpet.

147 Husby. Borgruin. (Mogata 27:1). "Ruin, tornbyggnad, 6,5 m h, rund, 6 m i diam. Uppförd i sten. Välvd ingång från SV. Tre fönster mot N och NÖ, 1x0,5 m st.". RAÄ. 45 m öh. 8GNO 64816-15384

Lyseklint, se Majeldsberget

148 Majeldsberget. "de högsta (bergen) eller mest framstående ligga vid Hösterumbäcken, såsom Lyseklint, vid St. Sörby och Tråstadsberget vid Warsten" HGSL p 76.8 vid Hösterum. Vårdkasplats? 66 m öh. 8GSO 64721-15429

Varsten Varastene 1358. "vari "vård, vakt" sten = fästning." SOÖg 11. Se Frostaberget (=Tråstadberget). 8GNO 6479-1536

Motala TK 8ENO 8FNV

Förslingen består sedan 2006 av de sammanslagna Motala stad och socken samt Vinnerstads socken. Kyrkan av sten byggdes 1774 med användande av sydmuren från föregående kyrka. Tornet tillkom 1844.

"Vid den stora älvens utlopp i Vättern har sannolikt tidigt rest sig ett värn eller vårdtorn vid Motala." W s 20. "Af gamla Minnesmärken ser man rudera efter Skantzar å båda sidor om utloppet uti Vättern å Bisp-motala ägor vid Näsnäset och Södra Freberga." Broocman s. 692. 8FNV 64919-14533

Karsberg. 8FNV 1456-6498-1456

Råsnäs. "Spår av befästningar" N7 s 99. 8FNV 6490-1452

Varby. 8FNV 6487-1459

149 Varudden. 90 m öh. 8ENO 64929-14499

Normlösa sn TK 8FNV

Kyrkan av sten med torn härrör från 1100-talet. Tornet fick sin nuvarande form 1784. Det är en förenklad variant av Askeby-Svinstadstypen.

Karleby. 1295. 3 mtl (Byn tillhör både Normlösa och Herrberga socknar och omfattar totalt 10 3/4 mtl). "Namnet betyder 'Karlarnas by', till fsv. karl 'bonde, fri man'." WS s 29. Se Herrberga

Norra Vi s:n TK 7FSV SO

Kyrkan av sten med torn byggdes 1771-74, varvid delar av dess medeltida föregångares sydmur och ett gravkor i söder från 1600-talet behölls.

Bränna. 7FSV 6424-1473

Högmåla knapp. Vårdkase. (Norra Vi 173:1). ”På denna plats...avbrändes i forna tider vårdkasar. Jordbrukaren på Högmåla nämnde att vårdkasarna sannolikt funnits högre upp på bergstoppen, Ö om angiven plats.” RAA. I så fall är vårdkasplatsen identiskt med följande, Kålemåla knapp. 278,7 m öh.

64173-14717

150 Kålemåla Knapp. 1,5 km VSV N.Vi k:a. Enl. ortsbefolkningen har här varit en vårdkase och elden har syns över sjön. 278,7 m öh. (Lars Sander, Österbymo) 7FSV 64171-14717

Norrköping. TK 8GNV

Gamla stads- och landsförsamlingarnas område, dvs. nuv. Sankt Olai, Sankt Johannes, Hedvigs, Matteus och Vrinnevi församlingar

151 Johannesborgs slottsruin. Fästning. (Sankt Johannes 51:1). 64976-15227

Karstorp. 64924-15210

Ringstadholm. Borg. (Östra Eneby 64:1). Se Borgs sn nr 18.

Nykils s:n TK 8FSO

Kyrkan av sten byggdes 1784 med behållande av den föregående medeltida kyrkans västgavel och tornet från 1763.

Brunneby 1/4 mtl 6460-1483

Bränngården. 6462-1478

Haga. 6459-1481

Hagen. 6452-1478

152 Skålsätter (skålv-namn??) Möjligt vaktorn? 120 m öh. 64595-14818

Tuna. Thunom 1420. 6464-1481

Vallsnäs. 6456-1480

Vittsäter. Ev vårdkasplats på höjden 500 m SO Vallsnäs. Eller syftar det på en vårdkasplats vid 152 Skålsäter. Haga intill. 140 m öh. 64581-14828

Nässja s:n TK 8ENO

Den romanska absidkyrkan härrör från 1100-talet. Det lilla tornet är närmast en takryttare.

153 Getryggen. Stensättning. (Nässja 8:1). Get- till fsv gäta 'giva akt på, iakttaga'? "Vid

Enebyparken eller Kampudden finnas lemningar efter en vall eller skans, Getryggen kallad." HGSL. "På den s.k. Getryggen ses ett kummel." S2 s 963. 100 m öh. 8ENO

64839-14430

Oppeby s:n TK 7FNO 7GNV

Kyrkan av sten med halvrunt kor och torn byggdes 1760-61 och ersatte en träkyrka från 1600-talets början.

154 Borgkullen, Ides skans. Fornborg. (Oppeby 20:1). Idhult 1100 m sv gården, 500 m no

Bredvassa. "ett mäktigt verkande berg, där det till väl 50 meters höjd reser sig mellan Emmern och Nedre Emmern. N1 s 323, "Af fornlemningar omtalas spår till befästningar

å Sätra egor och å Idhults på Borgkullen." HGSL. Vårdkasplats nr 94 enl igt LF. 195 m öh. 7GNV 64295-15079

Bråtberget. 180 m öh. 7GNV 6434-1507

Ides skans. Se Borgkullen.

Karlsberg. Intill Bråtberget. 7GNV 6434-1507

155 Skansberget. Sätra. Fornborg. (Oppeby 1:1). 200 m v norra gården. "Borgen ligger invid

Åsunden intill den gamla farleden söderut genom Ulvesund." N1 s 323 145 m ö.h. Vårdkasplats i anslutning till borgen vid Kassjön i Hägerstad. 105 m öh. 7FNO 64338-

14958

Orlunda sn. TK 8ENO

Ingår sedan 2006 i Aska förs.

Rappestad s:n TK 8FSV SO NV

Den nyklassicistiska stenkyrkan med torn byggdes 1799-1800 med användande av visst murverk från dess romanska föregångare från ca 1200.

156 Finntorp. "mark under Tolefors" (Ortnamnsarkivet). Finntop och hag-namnen ligger alla inom ett kvadratkilometerstort område och där någonstans torde en vårdkasplats ha funnits.

Hag. 8FSO 6473-1476

Haga. 8FNV 6474-1476
Hagstugan. 8FSV 6474-1474
Hagsäter. "Under Forssa. Numera rivet." (Ortnamnsarkivet) 8FNO 6477-1478

Regna s:n TK 9FSO NO

- Kyrkan av sten med torn stod färdig 1787 och ersatte en medeltida stenkyrka.
Brännortorp. Troligen ungt. (Wennberg kurs.pag.107) 9FNO 6538-1492
Båltorp. "Numera kallat Regnaholm" (Ortnamnsarkivet). 9FNO 65310-14951
- 157 Finnbråten.** "Åkermark under Stammetorp Åkern s. om vägen mot och vid gränsen mot Fjärdingstorp" (Ortnamnsarkivet.) 9FNO 6530-1496
Hagen. 9FNO 6532-1491
Hagstugan. "Ägomark" (Ortnamnsarkivet). 9FNO 6527-1498
Hagudden. "Den bergiga udden ö om Eknäset utåt sjön" (Ortnamnsarkivet).
Hagudden. "Udde i Regnaren n om gården Gølstorp (n om Hagåkrarna, n om -fa- i Hagfallet å ek-kartan)" (Ortnamnsarkivet).
Svarttorp. Utgör gräns mot Närke-Sörmland enl Hert. Karls rågång. N2 s 47. 9FNO 6537-1493
Tornberget. "Berg med triangelpunkt för kartmätning. Namnet för att man hade ett torn där när man mätte för kartmätning." (Ortnamnsarkivet). 9FNO 6538-1490

Ringarums s:n TK 8GSO

- Numera delad i Ringarums och Gusums församlingar. Kyrkan av sten med torn byggdes 1776-77 med användande av den föregående 1200-talskyrkans södra och västra murar.
"Ehuru vi icke ha någon säker uppgift om huru namnet skrevs i äldsta tider, förmena vi, att det då uttalats Rinkarum, och äro då berättigade att sammanställa det med det fornäsändska rekr - krigare eller kämpe, anställd i en furstes tjänst. Här skulle vi sålunda återfinna en förläggningssort i äldsta tider för en del av konungens hirdmän." U s 37.
"Rösen,stensättningar och högar finnes på "Kapellen", en backe där kyrkan ursprungligen var ämnad att byggas eller ett träkapell varit uppfört, vid Kömnevik. L:a Norrby, Frörum, Gusum, å Vammars ägor, Säverum, Löterna, Vad, Rullerum, Fyllingarum...På Fastebo spår av murar. RÖ II:2 s 556.
Bränneribergen. "Här lönnbrände bönderna, då det blev förbud mot hembränning." (Ortnamnsarkivet.)
- 158 Finnebo.** "Namnet kan med sin förra led syfta på en vårdkase som kan ha stått på höjden 1 km norr om gården (G 96,9) och som kan ha varit ett led i en vårdkaslinje Bankeböte, Tryserums sn N.Tjust hd - 13 km Majeldsberget (65m), Valdemarsvik (köping; berget ligger söder om hamnen) - 12 km Finnebo (p 96.9) - 14 km Majeldsberget (se TK G 46 trp 71,86 1 km nordväst om gården Skälboö), Skönbergs sn. Vid berget ligger en gård (lht) Finnstad (Finsta)...De nämnda Majeldsbergen har troligen varit vårdkasberg." AF s. 77. 6459-1537
- Finntorp.** 6472-1533
Hagtorp. "Torp å Fyllingarum" (Ortnamnsarkivet)
Hagslätt. 64608-15496
Jätteberget. "Berg, Askedal" (Ortnamnsarkivet) 64701-15393
Karsmåla. 6453-1544
- 159 Majeldsberget.** "Berg å Rullerum. Förr brände man majeldar här" (Ortnamnsarkivet). Hagslätt intill 64610-15496
- 160 Majeldsberget.** "berg å Tolsum. Här brukade man förr bränna majeld." (Ortnamnsarkivet) 6467-1536
- 161 Majeldsklinten.** "Berg å Ödgersbo. Här brukade man bränna majeld" (Ortnamnsarkivet) 6464-1547
Skälberget. "berg på gränsen mellan Boda, Fågeleke och Gisterum" (Ortnamnsarkivet) Triangelpunkt 106,7 m. 6464-1534

Rinna s:n TK 7ENO 8ESO 8FSV

- "Innan Kyrkan blef tillbyggd hade hon StenTorn, som nederbröts tå hon utvidgades."
Broocman s 710.
Hagaborg. 8ESO 64511-14463
- 162 Brännbålskärr.** 8FSV 64533-14502. Tillhörande vårdkasplats troligen på höjden 205 m på 8ESO
- 163 Skansen.** Fornborg. (Rinna 66:1). 170 m öh. 8FSV 64553-14485

Risinge s:n TK 9FSO 9GSV

Den gamla kyrkan i R. är av sten och härrör från ca 1200. Saknar torn men har takryttare.

Bönnern. Se nedan under Finspång. 1494-6510

- 164 Finnholmen.** Holme i Getsjön. "I östra Risinge har man tänt Valborgsmässoeldar på ett ställe norr om Getbron (95m), något söder om Finnholmen. Från höjden vid Getbron har man fri sikt till det nyss nämnda berget (Majeldsberget vid Finspång) Båda bergen liksom Valborgsmässoberget i Simonstorp kan ha varit vårdkasberg i äldre tid...Möjligen kan det tyda på det bål man tände på holmen själv." AF s 38. 80 m öh. 9GSV 6511-1510

Finntorpet. 9FSO 6511-1498

Finspång. "För att man skall kunna tolka namnet *Finspång* är det av vikt att man har klarhet i fråga om sjönamnet Bönern. E.Hellqvist härleder det ur ett ssv bön n. i betydelsen 'vårdkas' av urgerm. *bauzuna... Utgår man från betydelsen 'vårdkas' erinras om sjönamnen Bråten och vålen. Vid västra ändan av sjön Bönern ligger en höjd kallad Majeldsberget, omkr 1 km från stranden." AF s 37. 65 m öh. 9FSO 6510-1497

Getbron. Se Finnholmen 9GSV 6509-1510

Hagstugan. 9GSV 6515-1501

Karstorp. 9FSO 6516-1497

- 165 Loreberg,** Lotorp. Fornborg. (Risinge 71:1). "Berg S om Bårsjön n.v. ut med murar som rester av en fornborg. Känd i trakten och från äldre tid i litteraturen." (Ortnamnsarkivet). "existerar ej längre" - bortsprängd. N1 s 268, Vårdkase nr 4 enl. LF. 101,5 m öh. (har varit högre, toppen bortsprängd). 9GSV 65134-15000.

- 166 Majeldsberget.** 65109-14944

- 167 Torstorpeberg,** Torstorp. Fornborg. (Risinge 234:1). "Borgplatåns nivå torde ligga minst 20 ca: 25 m över den omgivande skogsterrängens." N1 s 269, LF nr 5. Triangelpunkt 86,1 m öh. 9FSO 65077-14952

Trollberget. Troll- kan vara dial. trol i bet. grov timmerstock? 75 m öh. 9GSO

Rogslösa s:n TK 8ESO NO

- 168 "Rogslösa kyrkas torn** är i sin helhet bevarat. Den övriga delen av kyrkan är yngre och byggd intill tornets mur... Hur den äldsta kyrkan sett ut kan icke bestämt avgöras. Den har icke varit byggd i sammanhang med tornet." LU s. 15 Tornet kan alltså ha varit en gammal kastal? 8ESO 64738-14378

Borgs udde. Borghamn vid Broottsledet. "Jag avstår från att yttra mig om dess ursprungliga konstruktion." N1 s 314, LF nr 46 95 m öh. 8ESO 6474-1435

- 169 Drottning Ommas borg.** Fornborg. (Rogslösa 35:1). Krön av utskjutande (N-S) bergsrygg. 100 -125 m öh. 8ESO 64735-14339

- 170 Eldslösa.** Erslösa på moderna kartor. 1.5 km S St.Vilseberga. Sannolik plats för den s.k. Eldslösavallen. Se LBS s 125. Vårdkasplats?? 110 m öh. 8ENO 6475-1439

Hageby 8ENO 6476-1438

Kartorp. Karathorp 1330.

Vilseberga. Withlösabergh på 1200-t. Vårdkasnamn = berget med viten på sankan ängen?? Hänför sig troligen till Eldslösa. 8ENO 6476-1439

Rystad s:n TK 8FNO

- 171** Om gamla kyrkan säger Broocman: "Änkönt kyrkan har ett högt och tämmeligen starkt upmurat torn, så hänga klockorna likväl ännu i uti Trästapel." (Broocman s. 219). Nya kyrkan byggd 1781. Gamla kyrkan kan ha varit försvarskyrka. Tägneby i närheten talar för detta. 64810-14946

Finnerstorp. "Namnet förekommer under Näsby" (Ortnamnsarkivet) 6480-1494

Finngärdet. "Gärde å Näsby" (Ortnamnsarkivet) 6480-1490

Hagtorpet. "Har varit torp under Vreta" (Ortnamnsarkivet) 6480-1495

Karstorp. 1 3/4 mtl Karathorp 1385 RÖ s 943, L s 82-83 6480-1493

Korsnäs. L s 82-83 6480-1491

- 172 Skälv.** skiaelf 1334. Stensättning (Rystad 105:1) Möjlig plats för vakttorn på den lilla höjden där gården ligger. Tägneby intill. Det kan vara kyrkans vakttorn som givit namnet.. 40 m öh. 64822-14939

Tuna. ytraetunum 1321. "lemningar efter vallar och grafar vid tuna gård" HGSL. "I Åkerbo låg kungsgården Stång invid Linköping samt Tuna i Rystads socken." LU s.70. 6484-1492
Tägneby. 6482-1493

Kombinationen Karstorp-Skälv-Tuna-Tägneby inom ett 4 km² stort område är anmärkningsvärd.

Kombinationen Skälv-Sviestad-Tuna-Vårdsberg intressant enl. ES s 42. "beläget på en kulle, som föga höjer sig över det omgivande slättlandskapet. Trots den ringa höjden har man från kullens krön, uppe vid Västergården eller Uppgården, en mycket vidsträckt utsikt." ES s 47.

Rök s:n TK 8ESO

Den nyklassicistiska stenkyrkan med torn byggdes 1843-45 och ersatte en romansk absidkyrka av sten.

Hagen. 6463-1438

Rönö s:n TK 8HNV

Den tornlösa välvda stenkyrkan byggdes 1641-42.

173 Börsebo skog. vårdkasplats nr 14 enl. LÖ. 50 m öh. 64818-15598

Ettersunds skans. "Kåreholms säteri. Nära invid finnas lemningar efter en skans med jordvallar, Ettersunds skans, nyttjad av svenskarna i striden mot Severin Norrby vid Stegeborgs belägring." HGSL. "Ettersunds skantz ligger här och i farvattnet, och är af honom föga mer än namnet i behåll." (Broocman s 585). Se Skällviks sn och Ekenö. 6478-1553

Fyrtorp. 6483-1553

174 Lönshuvud. (Rönö 1:1). "Vid Lönshuvud ses en förfallen Vårdkase, som äfven tjenar som landkenning." (Broocman s 585). "Vårdkasen har bibehållits intill våra dagar. För bevakningsändamål har klinten använts såväl under världskriget 1914-18 som under det nu pågående kriget." N2 s 13. Vårdkasen står kvar, nu underhållen av traktens hembygdsförening. "Konisk c:a 6-7 m diam vid basen och c:a 4,5 m hög, av stockar och störor 0.05 - 0.15 m diam. Av dessa äro flera på olika ställen i vårdkasen brända i hela sin längd. De härstammar troligen från en tidigare vårdkase...Vårdkasen står på ett lager av 0.2-0,6 m stora stenar." (RAÅ:s fornl.reg.) Vårdkasplats 26 enl. N2. 41 m öh. 64807-15609

175 Rönö kungsgård. Slott. (Rönö 18:1). "Av fornlämningar märkas ruinerna efter Rönö slott" RÖ del II:1 s 183. 64812-15548

176 Träsksjön. 0.5 km SO om Träsksjön, 1 km SV om Lönshuvud. Vårdkasplats nr 27 enl. N2 15 m öh. 64807-15595. Ej utmärkt på karta pga platsbrist.

S:t Anna s:n TK 8HSV/SO NV

Den gamla kyrkans äldsta del är koret av sten invigt 1521 och troligen byggt intill en äldre träkyrka. Sedan nya kyrkan byggts övergavs den gamla och blev ruin. Nya kyrkan av sten med torn och halvrunn kor byggdes 1819-21.

177 Aspöja: Berkeböte. "Numera norra delen av Lindholmen, som upptages av den kala Lindholmsklinten (med triangelpunkt)...På de Rogiers karta över Östanstång av år 1653 är området en holme Bierkeböte v. om Aspöja by." N2 s.14 vårdkasplats nr 35 enl. N2 M s 31 16 m öh. 8HNV 64784-15675

Berkeböte, se Aspöja.

178 Bötesnäset = Torönsborg. "På udden mellan Kapellviken och Dragsviken. vårdkasplats 3 km NNO St.Anna" A. "På näset finns ett berg, vars högsta punkt når 148 fot över havet." M s 32. Vårdkasplats nr 16 enl. LÖ, nr 41 enl. N2. 46 m öh. 8HSV/SO 64705-15547

179 Brännböte. (Sankt Anna 70:1). "triangelpunkt; på den högsta, kala höjden finnes ett stenkummel." vårdkasplats nr 33 enl. N2. 15 m öh. 8HNV 64768-15678

Finnarudd. 8HSV 6464-1563

180 Finnö. "Finnö ligger på västsidan av S.Finnö, som säkerligen ursprungligen hetat enbart Finnö. Vid hamnen vid Finnö ligger en kulle, som heter Majeldsberget (ek). Troligen är Majeldsberget ett gammalt vårdkasberg." AF s38. 8HSV 64641-15609

Hagen. 8HSV 6469-1558

Karsvik. karlswiik 1383. "mansnamnet Karl" SOÖg 11 Möjlig vårdkasplats här, isåfall på höjden i SO 60

m öh. 8HSV 6469-1551

181 Kupaklint. "Obetydligt kummel, 2 m i diam. 0,5 m högt... Signalen har från denna gått till St.Fågelö och vidare över nu okänd mellanled till Skaftö säkert betydande vårdkasklint samt därifrån vidare över Tväsäcken (med ännu bevarat röse) och in till St.Annæ." vårdkasplats nr 36 enl. N2 16 m öh. 8H SV/SO 64669-15700

Majeldsberget. Finnö. Se Finnö

- 182 Nyböte.** Holme Ö om Brännböte. Belagt på karta 1700. Vårdkasplats nr 32 enl. N2, M s 31 16 m öh. 8HNV 64765-15682
- 183 Skaftö klint.** "på Skaftöklint (vid Gropvikens mynning) finnes en lodrät Bergsvägg, på hwars spets tecken finnes till en så kallad Wårdfyr." (Lindell: När vårdkaseldar brann.). Vårdkasplats nr 17 enligt LÖ, nr 38 enl. N2. 15 m öh. 8HSV/SO 64671-15584
- Skierböte.** Holme på S sidan av Aspöja Ö. Vårdkasplats nr 31 enl. N2. M s 31. (enl. Ortnamnsarkivet = Skogböte men förekommer som Skierböte på en karta 1734). Se Skogböte.
- 184 Skogböte.** Holme under Lammskär nordligast i en ögrupp S om Aspöja. vårdkasplats nr 30 enl. N2 M s 32 16 m öh. 8HNV 64753-15684
- 185 St. Fågelö.** Ö om Långa Missjö. Vårdkasplats 37 enl N2. TK 8H SV/SO 64674-15690
- 186 St. Gåsön.** I Orrfjärdens (fjärd vid Bondekrok) mynning åt SO. Röse. Vårdkasplats nr 51 enl. N2. 20 m öh. 8HSV 6457-1561
- 187 Torrön.** OSO Ängelholm. Röse. (Sankt Anna 4:1). Vårdkasplats nr 47 enl. N2. 30 m öh. 8H SV/SO 64620-15590
Torönsborg. Fornborg 16 m öh. Se under Bötesnäset.
- 188 Tväsäcken.** Röse (Sankt Anna 11:1). "Tväsäck, holme till Tjärholm. Läge 3,4 km SÖ S:t Anna kapell" (Ortnamnsarkivet). Mitt i Lindersfjärden. Vårdkasplats nr 39 enl. N2. 21 m öh. 8HSV 64667-15550
Valbötskär. Wahlbargz Skiära 1700.
Vaxholm. Möjlig vårdkasplats. 8HSV 6471-1564
- 189 Vindsböte.** Winsbötte 1700. Halvö NO om Enholmen under Aspöja. Vårdkasplats nr 34 enl. N2 M s 31 Namnet möjligen urspr. Vendsböte. 11 m öh. 8HNV 64774-15674 Ej kartmarkerad på grund av platsbrist.
- 190 Vårskär** (Vårskär). Holme under Aspöja Ö om Birkös nordspets. Vårdkasplats nr 29 enl. N2. 4 m öh. 8HNV 64783-15690
- 191 Yxnö udd.** 4 km SO Lönö. "På en »Geographisk Delineation öfwer denne Landsudde i Östergötland, som kallas Emellan Wijka..., stäldt och afrijtatt Ao 1653» angives en Wähl kasse på Yxnö udd, S om den skans, som från 1600-talets början under ett sekel hörde till de fasta försvarsanordningarna vid Bråviken." LÖ s 194. Vårdkasplats enl LÖ nr 8, enl N2 nr 22 21 m öh. 8HNV 64753-15608
- 192 Ängelholm.** Vårdkasplats nr 18 enl. LÖ. "Flera öar med samma namn. Denna vid Ändö 8½ km SO S:t Anna kyrka" (Ortnamnsarkivet) 8H SV/SO 6463-1557

S:t Johannes församl. TK 8GNV NO 8HNV

Den nygotiska korskyrkan av sten med torn invigdes 1906. Kyrkans föregångare, en tornlös nyklassicistisk korskyrka av tegel inne i stadskärnan, byggdes 1788-89.

Karstorp 1 mtl

- 193 Ledungshammar.** S. Norrköpings ström. "I Ledungshammaren har bevarats ett minne av i första hand Östanstångs, sedan hela landskapets samlingspunkt. Förbi forsarna måste fartygen dragas och minnet härav har bevarats i namnet Drag...Denna viktiga punkt var starkt befästad. På södra sidan hade man Knäppingsborg, på den norra Borgarhögen... och det är ej omöjligt att den Reosnaborg, varom talas i Beowulf, låg just här. Detta namn torde nämligen kunna översättas med Jordborgen, och genom grävningar har man funnit att befästningarna här utgjorts just av jordvallar och timmer, till skillnad från andra borgar i landskapet." NDE s.64. 8HNV 64965-1547. Ej kartmarkerad pga platsbrist.
- 194 Stensbergs** fornborg, (Sankt Johannes 31:1) Navestad, vid stranden av Ensjön 1200 m V gården Stensborg enl. N7 s. 97. N1 s 279, nr 28 enl. LF. "Som viktigaste punkt i försvaret utpekar folktraditionen en liten obetydlig höjd, som ligger just där huvudlinjen korsas av en grov revel, som sträcker sig från Stens fornborg i riktning mot Gullbergs kända starka borg. Denna lilla höjd, som bär spår av att ha varit

befästad runt om, kallas nu Byssjet på grund av de täta snår av hagtorn. slån och törne som täcka den samma, men kallades förr Gylfes häll." NDE s. 69. 55 m öh. 8HNV 64917-15239. Ej kartmarkerad pga platsbrist.

Åslestad. Fornborg Se Stensborg.

Simonstorps s:n TK 9GSV SO

Kyrkan av trä stod färdig 1650. Tornet byggdes 1757.

Finnmossen. 9GSV -6515-1514

Hagstugan. 9GSO 6520-1526

Tägnetorp. 9GSV 6521-1523

- 195 Valborgsmässoberget.** Berg på Västra Ämtetorp. Tänkbar vårdkasplats. Ligger alltför avlägset för att vara en naturlig samlingsplats. Getsjön ligger intill. Get- till fsv gäta 'giva akt på, iakttaga'. "Där har man i äldre tid bränt valborgsmässoidar och eldar för vargar." (Ortnamnsarkivet). Triangelpunkt 124.1 m öh. 9GSV 65122-15129
Valknuten. Endast på EK.
- Sjögestad s:n** TK 8FSV SO
Urspr. Syowalstada. (Syas vaktställe??) Kyrkan av sten byggdes 1860-62 varvid de nedre delarna av den föregående romanska 1100-talskyrkans torn behölls.
Hagsäter. 8FSV 6468-1474
- Skeda s:n** TK 8FSSO
Kyrkan av sten härrör från 1200-talets början. Tornet byggdes 1750-54.
- 196 Borgarön,** Fornborg. (Skeda 59:1). Siktesbos mosse. "ett fast berg med branta höga väggar" NÖMH s. 26. N1 s 315, nr 57 enl. LF. 100 m öh. (Obs. att ett Tuna, nu i Nykils s:n, ligger 2 km SV om fornborgen) 64648-14836
Hagen. 6468-1489
- Skedevi s:n** TK 9FNO 9GNV
Skaedvi omkr. 1300. Hörde urspr. till Bråbo härad. Kyrkan av sten härrör troligen från 1400-talet och försågs med torn 1775-77.
- 197 Borgarberget,** Finnberget, Hävla bruk. Fornborg. (Skedevi 70:1). N1 s 268, LF nr 2. 65 m öh. 9GNV 65327-15037
Bränntorp. 9GNV 6526-1513
- 198 Båltorp.** 9GNV 6543-1500
Finntorp. Har troligen anknytning till fornborgen Borgarberget. 9GNV 6530-1507
Finnviken. 9GNV 6533-1503
Haga. 9GNV 6525-1505
Haga. 9GNV 6541-1502
Hagen. 9GNV 6534-1508
- 199 Kallhäll.** Fornborg. (Skedevi 28:1). Borgberget vid Byle, Kalehäll. "Ett vida omkring i Skedevi och Vingåkersbygden känt utsiktsberg...Ett rätt tjockt asklager lät konstatera sig i en skreva." N1 s 267. "En fornborg Kalehallar på Byle ägor på ett berg vid Kalefjärden." S2 s 914. LF nr 1. 98.5 m öh. 9FNO 65391-15004
Rökens berg. 9GNV 6531-1500
Stångberget. Triangelpunkt 81,01 m. 9GNV 6530-1500
- Skällviks s:n** TK 8GSO NO 8HSV SO NV
Den rektangulära stenkyrkan härrör från 1300-talet. Åren 1590-93 ombyggdes den med bevarande av yttermurarna till en treskeppig korskyrka med träorn över korsmitten.
- 200 Arentorp, L:a.** Majberget. På Hagudden. Kase finns. (Skällvik 60:1). LÖ nr 15, N2 nr 42 30 m öh. Bild på bokens pärmsida. 8HSV 64735-15532
- 201 Eknön.** Skans. (Skällvik 22:1) Ö mellan Pålsundet och Ettersundet. "På ön finnas lemningar efter en skans med jordvallar, hvilken sannolikt är den s.k. Ettersunds skans, som af Broocman orätt förlägges i farvattnet till Jonsberg." HGSL 8HNV 64790-15503
Ettersunds skans. Se Eknön.
- 202 Gibbenäs.** 600 m Ö om Gibbenäs på en udde i Gropvikens innersta del. "Man väntar här en vårdkas, som kunnat motta de utifrån viken kommande signalerna över linjen Kupaklint – Skaftöklint -Tvåsäcken och sannolikt är ju att kasar vid behov rests över röset." N2 s 15.
Vårdkasplats nr 40 enl. 15 m öh. N2. 8GSO 64702-15477
Hagudden. Se Arentorp
Karlstorp. kalsthorpe 1371. "mansnamnet Kalf" SOÖg 11
Karsebo. 8GNO 6475-1546
Skansudden. Se Eknön.
Skällviks borgruin. Se Stege.
- 203 Stege,** Skällvik (Stäka). (Skällvik 1:1). "Skällvik kan med hänsyn till den tidiga kastalen här sannolikt vara ett Skälv-namn. Skällviks borg (Stege) låg nära Stegeborg någon kilometer längre in vid Slätbakens södra strand, högt placerad på en bergrygg. "Den har haft ringmur...I sydöst, mitt för landsvägens mynning och innanför förborgens fägårdskomplex, reste sig ett mäktigt tvårumshus ur ringmurens krön. Ursprungligen var detta hus djärvt utskjutet å klippans södra brant. Utöver tvårumshuset har borggården visat tvenne ursprungliga byggnader, nämligen ett kvadratisk bostadstorn i sydväst samt

ett tornartat hus invid borgporten...Kastalen kan härstamma från 1100- talet." LBS2 s 24. "Tidigt i medeltiden byggdes vid Yxeltorpsviken...en borg, kallad Stäka." NX1 s. 29. Borgen kallades tidigare Steg eller Stäka. Planskiss i LBS s 609. 7 m öh. 8GNO 64790-15447

- 204 Stegeborgs slott.** (Skällvik 201:1). "På den plats där Stegeborg ligger, torde redan under folkvandringstiden ha legat en s.k. fornborg. På 1100-t. omtalas borgen Stege, beläget vid Yxeltorpsviken, varest ännu betydande ruinhögar finnes kvar." Steg s. 8. "en mycket rymlig anläggning, vilken uppförts i den klart framträdande avsikten att ersätta kastalen med en mera tidsenlig borg." LBS2 s 24. Gammal Kastal. Gammalt pålverk i sundet C14-daterat till 890 ± 75 år. (AH och AH2) "Utom de till förene nämnda befästningarna vid Etter- och Palsunden samt vid Stegeborg, kan med stor visshet sägas, att på den holme där slottsruinen är belägen, redan under den s.k. folkvandringstiden en borg utgjort en förstärkning till pålverken å ömse sidor." U s 50. "Det äldsta partiet av Stegeborgs ruin är, som tidigare framhållits, det kvadra tiska tornet i ringmurens sydöstra hörn. Tornets ursprungliga höjd är okänd, men av de bevarades delarna framgår att det innehållit minst tre våningar, vilka motsvarade en höjd av omkring 15 m. Sannolikt har det dock varit högre." LS s 112-113. "När riksmarsken Torgils Knutsson på 1290- talet får Stegeborg slott och län jämte Nyköpings slott och län i förläning, tycks ju Stegeborg vara huvudorten i hela Östergötland...Flera kungliga brev äro därifrån utfärdade under åren 1310 till 1318. Efter hertigarnas fångslande i dex. 1317 (Nyköpings gästabud) begav sig konung Birger till Stegeborg årsskiftet 1317-18. Här hade han en tid sitt högkvarter." NX1 s 29. Stegeborgs styrka kunde dock inte hindra att Söderköping plundrades och förstördes Midsommardagen 1394. (Ljung s. 50). 8GNO 64801-15462

Stegeborgs slottsruin. Slott. (Skällvik 222:1). 5 m öh. 64801-15463

Skänninge. 8FSV NV

"Landskapets huvudväg från öster över Linköping och Skänninge till Hästholmen kan redan under denna tid (vikingatiden) skönjas." Den treskeppiga Vårfrukyrkan av tegel med torn invigdes 1306.

Skärkinds s:n TK 8GNV

Den nyklassicistiska korskyrkan av sten med torn byggdes 1834-36. Den ersatte en stenkyrka från 1100-talet. "Klockorna hänga ännu uti trästapel, och lärar ej kunna flyttas uti kyrkans höga och ansenliga torn, emedan thes murar tyckas vara nog swaga att bära och thåla klockornas tyngd och ringning." Broocman s. 366.

Haga. 6486-1508

Kungsgården. (Nuvarande Halleby). Kung Birger flydde hit efter mordet på hertigarne Erik och Valdemar. 6478-1509

- 205 Saxbacken.** Fornborg. (Skärkind 106:1). (På nuvarande Stora Hermanshults ägor). "Gammal folkungaborg här." (St.Ragnhilds Gilles Årsbok 1928 s. 24). 70 m öh. 64779-15111

Skönberga sn. TK 8GNO

Ingår numera i Söderköpings församling. Den tornlösa romanska stenkyrkan härrör från 1100-talet.

- 206 Braberg.** Fornborg. (Skönberga 35:1) 50 m öh. 64806-15326

Hagaborg. Hämför sig troligen till fornborgen "Prästgården" 64815-15329

Hagtorpet. 64783-15357

- 207 Prästgården.** Fornborg. (Skönberga 25:1) "Borgen utgrävdes före 1908 samt 1910 och 1911 av Bror Schnittger. Fynd: 6 malstenar, 1 eldsten, 2 brynstenar, 1 slipsten, 2 marlekor, 1 kvartsspån, 1 spik, 2 slaggstycken, 172 krukstjärvor, 1 vävtyngd, 1 lertrissa, 6 st harpix dessutom träföremål och ben m m." RAÄ. 40 m öh. 64818-15318

Slaka s:n TK 8FSO

- 208 Kyrktornet** är av tidigt medeltida Hagebyhöga-typ. "samtidigt erinrar tornet i förenklad form om tre 1100-talstorn i grannskapet, S:t Lars, Bankekinds och Askebys." Sl s 32. "Oaktadt at kyrkan i långliga tider haft torn haafva dock hennes klockor hängt i stapel." Broocman. 1746 tillbyggdes det gamla tornet samtidigt som klockorna flyttades dit, 1856 ombyggdes spiran. Gammal försvarskyrka? 64719-14854

- 209 Eldsberget.** "häradets förmodl. högsta - mera enstaka - berg, det s.k. Eldsberget å Slestds egor. Den med djup jord betäckta toppen har varit prydd med tre flisformiga c:a 3 fot

höga stenar, som för några år tillbaka blefvo borttagna." NÖMH s.13. Ligger invid Lambohov. 64738-14868

Hag. 6469-1484

Haga. 6470-1484

Karstorp. 6472-1484

Kvarnbacken. "Å Kvarnbackens topp finnes ännu väl bibehållen rundel av klumpsten, som en tid varit använd till stöd för en väderkvarn." RÖ del II:1 s 629. Kan vara en gammal kastal.

Östervåla. Torpställe under Gålstad. Gålstad är komministerbostad. Sl s 92. Klart vårdkasnamn. Östervåla nämns endast i Sl, ej i Rosenberg eller Ridderstad. Vårdkasplatsen kan ha varit på den nu av grustäckt skadade åsen NO Karstorp där höjden nu är 95 m ö.h., men åsen har varit högre. Möjligen på Eldsberget.

Stjärnorp sn. TK 8FNO 9FSO

Det i södra flygeln av slottsruinen inrymda slottskapellet är sedan socknen bildades 1810 församlingskyrka.

Hagtorpet. 9FSO 64902-14846

210 Snaveborg. Fornborg. (Stjärnorp 1:1) 75-90 m öh. 8FNO 64879-14864

Stora Åby sn. TK 8ESO

Ingår numera i Ödeshögs församling. Kyrkan av sten byggdes 1756-57, varvid den föregående romanska 1100-talskyrkans torn behölls.

Böneryd. 64567-14407

Strå sn. TK 8ENO

Ingår numera i Vadstena församling. Kyrkan av sten med torn härrör från 1100-talet Hagagården. 6477-1445

Styra sn. TK 8FNV

Ingår numera i Aska församling.

Styrstad. TK 8GNV

Kyrkan av sten med torn byggdes på 1780-talet med användande av murverk från dess medeltida föregångare.

Hageby. 6494-1523

Svanshals s:n TK 8ESO

Kyrkan av sten härrör från 1100-talet och försågs ca 1200 med ett kraftigt torn. "Svanshals kyrka hör till de märkligaste i landskapet...Det märkliga är tornets utformning. Östra tornmuren har anslutit sig till kyrkans västgavel med en kraftig spetsbåge upptagande hela långhusbredden." LU s.35. 1844-45. Vid restaurationen uppfördes nytt torn. 6467-1441

Svinhults s:n TK 6FNV NO 7FSV SO

Kyrkan av sten med torn och smalare tresidig sakristia byggdes 1872-76 och ersatte en troligen medeltida träkyrka.

211 Flodlycke. En av Ydres allra finaste utsiktspunkter med ett röse på toppen. Traditionellt Valborgsmässoberg. Fri sikt mot Valbacken och Kasås söderut i Ingatorps s:n. i SO mot Eldstorp och Solbacken i Rumskulla s:n. VNV mot Solberga och fornborgen Lägernäs i V.Ryd och Eldstorp i Askeryd. (Eldstorp är dock ej aktuellt, det hette ursprungligen Elofstorp). Sannolik vårdkasplats. 300 m öh. 7FSV 64024-14748

Sya s:n TK 8FSV

Kyrkan av sten byggdes 1773-74 med användande av den föregående medeltidskyrkans nordmur. Tornet tillkom 1863.

Haga. 6465-1466

Lunnarp 1/2 mtl (Möjlig bostad i ansl. till Möjlig vårdkasplats på fornborgen vid Ekeberg i V.Harg) 6465-1465

Tidersrum s:n TK 7FSO NV NO

Thydirsrum. Tidhirsrum 1300-t Tirserum, Tirsrum. Den tornlösa spånklädda timmerkyrkan är dendrokronologiskt daterad till 1264, är en av Sveriges få bevarade medeltida träkyrkor.

Bönarp. Bänarp på moderna kartor. 7FSO 6416-1484

212 Hagstugan. 7FSO 64165-14864

Lunnagård. 7FSO 6416-1484

Dessa tre namn tydande på vårdkasplats ligger någonstans inom samma lilla område.

Tingstad s:n TK 8GNV NO

Kyrkan av sten härrör från 1200-talets förra hälft och välvdes 1463. Tornet byggdes 1767-71.

213 Bardensberg. Fornborg. (Tingstad 90:1). 500 m NV Sten, "ett stycke från öppna stranden av Ensjön...dock synes den mig i sitt nuvarande stadium av befästningsanläggningens fullbordande oduglig att effektivt försvaras." N1 s 279, nr 31 enl. LF. 65 m öh. 300 m SO denna finns en R-märkt höjd 76,5 m öh. Vårdkasplats i ansl. till fornborgen? 65 m öh. 8GNO 64913-15251

214 Gullborg. Fornborg. (Tingstad 54:1). 500 m ö gården Stora Gullborg. "Tillhör de klassiska östgötska fornborgarna." N1 s 280-83, nr 33 enl. LF. "Som viktigaste punkt i försvaret utpekar folktraditionen en liten obetydlig höjd, som ligger just där huvudlinjen korsas av en grov revel, som sträcker sig från Stens fornborg i riktning mot Gullborgs kända starka borg." NDE s 69. "Stensättningsliknande lämning, närmast rund, ca 7 m diam och 0,2 m h." RAÄ. 55 m öh. 8GNO 64903-15288

Hageby. 8GNO 6491-1526

Hagsätter. 8GNO 6489-1526

Karltorp.

Kummelby. 2 mtl kumblaby 1349. 8GNO 6490-1527

Värneberga. SV Tingstad.

Tjällmo s:n TK 9FSV SO

Kyrkan av sten härrör troligen från 1200-talets senare del. Tornet byggdes 1767.

Hagstugan. 9FSV 6512-1473

Karsfalla. 9FSO 6523-1475

Karstorp 5/8 mtl. Möjlig kase vid Skansen. 9FSO 6510-1477

215 Skansen. Stensättning. (Tjällmo 68:1). Förstörd i samband med vägbygge. Karstorp och -hagstugan i närheten. 9FSO 65111-14770

Vitmossen. Modernt bevakningstorn intill.

Vitgölen. 145 m öh. 9FSV 6520-1472

Tjärstad s:n TK 7FNO 7GNV 8FSO 8GSV

216 Tjärstad gamla kyrka var en rundkyrka. "tå befants att gamla kyrkan varit i en rundel uppförd med ett litet träorn öfver...och vad tornet angår, så är thet så gammalt och litet, att thet ej kan bära klockorna, utan hänga de i en hundra år gammal stapel!...Rundkyrkan har alltså haft en inre diam. av 7.87 m." Frölén: Nordens befästa rundkyrkor. II s 152. 118,5 m öh. 7FNO 6443-1494

217 Borgarmon eller Borgberget. Sonebo. Fornborg. (Tjärstad 18:1)."Krön av berg.." RAÄ. 1.5 km SSO Sonebo. N1 s 320-21. Nr 83 enl. LF S2 s 1029. 110 m öh. 7FNO 64470-14904

218 Borgehuvud. Opphem, Fornborg. (Tjärstad 3:1). " Stensättning, närmast rund, 4-5 m i diam och 0,2 m h." RAÄ. Vid Opphemsviken. 115 m öh. N1 s 321 nr 84 enl LF. S2 s 1029 85 m öh. 7FNO 64462-14957

Finnbrokärret. 8FSO 6453-1499

Finnhemmet. 8GSV 6452-1500

Finnsudden. (ek 7F 9j) Udden skjuter ut i Åländern. "Förra leden är antagligen inte gen. av ett mansnamn Finn utan ett ursprungligt. Finnäs, där leden Finn kan ha syftat på en vårdkase. Denna har möjligen stått på höjden 155.5 å G 45 och varit led i en vårdkaskedja: höjd vid kyrkan i Vårdsbergs sn - 18,5 km höjd vid kyrkan i Vårdsnäs sn - 12 km höjd 155,5 "vid Finnsudden, Tjästads sn." AF s. 79. Torpet Finnesudden (Finnsudden) under Bersebo, nära Rimforsa är idag en sommarbostad vid sjön Ämmerns östra strand. Kah möjligen hänförs till fornborgen **Borgarmon**. 7FNO 6446-1497

Hagstorp. 8FSO 6451-1495

Hagstugan. 7FNO 6448-1494

219 Majeldsberget. 156 m öh. 7FNO 64427-14921

Rimforsa. "tekn efter twänne skantzar wid Rimforssa gästgifwaregård på södra och norra sida om strömmen, och wil sägas at the blifwit gjorde 1611. (Broocman). Ovanför Kleveberget. N7 s.95 7F NO 1493-6445-1493
Värna. 7FNO 7F NO 6447-1498

Torpa s:n TK 7FNV

Den tornlösa stenkyrkan härrör troligen från 1400-talet.

Brandsnäs herrgård. 1 mtl 1457-6432

Borgen, se nedan, Brevik.

Finnastugan. "Ligger 0.6 SV om ett berg (trp 263,5) kallat Rödjekullen, beläget 2.5 km nordväst om kyrkan. Förra leden i Finnastugan kan tyda på en vårdkase som man kanske har haft på Rödjekulla. Den kan ha varit ett led i en vårdkaskedja Bålnäs (höjden 200 m söder om gården), Malexanders sn, Göstrings hd - omkr. 11 km Rödjekullen, Torpa sn - 6,5 km Finnaberget, Säby, Tranås." AF s. 77. 6426-1458

Hagtorpet. 1457-6424

220 Rödjekullen. Finnastugan intill. Triangelpunkt 263,5m öh.. 64274-14582

Tåby s:n . TK 8GNO

221 Kyrkan. "År 1752 togs Trästapeln neder, sedan ett Trätorn blifwidt byggt på gamla tornmuren...och flyttades Klockorna up i Tornet." Det torde innebära att det tidigare funnits ett torn som rasat, ett torn utan klockor: Klockor i stapel och rester av gammalt torn. Möjligt signaltorn. 6488-1532

Brunneby. 1382 Brunnaby. 6489-1532

222 Finnstad. (Röstenshagen). Fornborg (Tåby 54:1). 200 NV gården. Vårdkasplats rel. till Fyrby. N7 s 97. "Förra leden syftar kanske på en vårdkase på fornborgen." AF s. 61. . "av flera skäl tydligt, att borgen lika mycket tjänat kultiska som försvarsändamål: främst det utsatta, svår försvarade läget." N1 s 285. 50 m öh. 64884-15335

223 Fyrby. Stensättning. (Tåby 28:3). "Signalanordningar har sannolikt varit inrättade för detta ändamål. Därom torde möjligen den mellan Boberget och Vagnsberget liggande byn Fyrby (Tåby socken) än idag bära vittnesbörd. En liknande signalplats torde ock hava varit inrättad nordost om Ö.Stenby kyrka och bär likaledes samma namn." U s 49. "Uti en till Fyrby hörande björkhage sträcker sig en ås, på hvilken finnas, såsom början till en mängd andra, 2 väl bibehållna kullar med vackra fotkedjor..." NÖMBj s. 31. Se även Fyrby i Ö.Ryd. 35 m öh 64894-15339

Mem. (Möhem) "Vacker belägenhet på en höjd, hvarifrån man skådar öfver en vackra havsviken Slätbaken, ända hän till den halframlade jätten Stegeborg, som slutar synkretsen i fonden.. Mem har fordom varit befast." HGSL. 6484-1535

224 Ramundersborg. Fornborg. (Tåby 56:1). Vid Oxtorp på Ramundersberget (Vagnsberget) finns en fornborg, Östergötlands största fornbefästning. Ramundersborg. "Överallt anträffades under den tunna, hårda grästorvsytan sammanhängande lager av kol och skörbränt grus...men inte minsta spår av de eljest för borgarna vanliga föremålen iaktogs. Jag hade ej turen att anträffa ens en keramikskärva, vilket må betecknas som anmärkningsvärt. I en bergsskrev i områdets nordostände utgrävde jag en eldstad med näranog halvmetersdjupa, packade kollager, i vilken man alltså under långliga tider eldat, men icke minsta föremålsfynd kom idagen." N1 s 286 ff. "Troligt är att dessa båda, Igel- och Oxtorpssjön, i äldre tider tillsammans omflutit borgens södra, östra och norra sidor i form av en insjö, som haft den äldsta benämningen Igelsjön. Av detta framgår att borgen tillhört typen sjöbefästning." JR s 42. "i mitten av skansen är troligen källaren efter en rund mittbyggnad inuti skansen med dimensionerna 8x8 m." JR s 60. Sannolikt en torngrund. "När fienden blev synlig i mynningen av Slätbaken, påtände den ständiga vaken vid Vårdkaseberget vårdkase, som var uppförd av stockar, ris och bråte. Denna spred sitt sken till nästa vårdkaseberg vars vakt påtände dettas kase. Så gick det undan för undan inåt landet utmed Slätbaken till dess Ramunderborgens väldiga vårdkase började sprida sina rökmassor och sin eld mot skyn varnande hela Storådalen och det inre Vikbolandet." JR s 73. LF nr 37. Vårdkasplats nr 33 enl. LÖ. 25-80 m öh. 64855-15319

Riskasten. 6485-1534

Röstenshagen, (uttal: rö stén) Se Finnstad.

Stensvad. Herrgård. 6490-1534

225 Sätraborg, Beatelund. Fornborg. (Tåby 55:1). En km OSO om Ramunderborgens sydöstra ända och dess utpost mot öster. "Från Sätraborgen utgår en stenrad i nordostlig riktning med mot Igelkärret, där den slutar vid åkern...Genom påträffande av kol mellan stenarna...anser Edlund sig ha b e v i s a t t att en trävägg där stått, som bränts

ned...Stensträngen slutar, som nämnts vid åkern, men vid dennas östra sidam mot Memskogen, ca 300 m. nordost om borgen, fortsätter stensträngen fram till en brant bergvägg, där den viker av åt söder och går mot en där liggande bergshöjd. Den har avstängt dalgången mellan de bägge bergen." JR s 68-69. N1 s 291, LF nr 38. 20 m öh. 64849-15331. Ej utmärkt på kartan pga platsbrist.

Törnevalla s:n TK 8FNO, 8GNV

Kyrkan av sten byggdes 1816-17 med bibehållande av den föregående 1100-talskyrkans torn.

- 226 Gullbacken**, Hallstra. Fornborg. (Törnevalla 98:1). 500 m N gården. N1 s 304. Ansluter till ortnamnet Valstad. "Ett av Östergötlands bäst bevarade borgkomplex." DL s 35. "Det troliga är att fornborgen vid Halstra antingen är en befäst gårdsanläggning eller ingår i något lokalt försvarssystem. Något intresse som försvarspunkt för en centralmakt kan den knappast ha." K s 52-53. nr 61 enl. LF. 55 m öh. 8GNV 64832-15014

Hagsäter. 8GNV 6482-1501

Kumla 1/2 mtl 8GNV 6482-1504

Ulrika s:n TK 7FNV NO

Den tornlösa timmerkyrkan byggdes 1736-37.

Borgen. 7FNO 6442-1479

Hagen. 7FNO 6449-1478

Stensjön.

Valvik. Vid sjön Drögen. "namnet skulle ju kunna sättas i förbindelse med andra namn innehållande »val« uppkommet av vardh = vard, vakt." LÖ s 200. I närheten av Valvik ligger Borgen och Stensjön antydande en förmedling av signal både från öst och väst. Borgen hade ett torn i NO delen. 92 m öh. 6481-1446

Hagalund. 6478-144

Vadstena stad TK 8ENO

- 227 Folkungaborgen.** Axiomatiskt har den varit mottagare av vårdkassignal och har säkerligen haft anordning för vidareförme7

Klosterstad. Här har man 1997 funnit rester av en rundkyrka. 4,6 km O Vadstena. Se

<http://hem.fyristorg.com/klosterstad>. 8FNO 6480-1450

Valdemarsvik s:n TK 8GSO

Kyrkan av sten invigdes 1877 och försågs med ett sidoställt torn 1905.

Haga. 6454-1545

- 228 Kroksö.** Vårdkasbotten. (Tryserum 369:1). (Räknas ibland till Småland - ligger på gränsen.). "På krönet av Kroksö i Valdemarsviken kan man sen en åtta meter stor rundel med eldskadade stenar som tolkas vara en vårdkasbotten." www.valdemarsvik.se . 25 m öh. 64447-15540

- 229 Majeldsberget.** 64530-15468

Vallerstads s:n TK 8FNV

Walderstaedha 1300-t. Kyrkan av sten med torn byggdes 1833-34, varvid de nedre delarna av den föregående medeltidskyrkans torn behölls.

Haget. 6481-1462

- 230 Lundsullen.** Lunds backe. "På Lundsullen skall ha funnits ett torn varifrån man såg 60 kyrkor." (Dag Stålsjö i TV-programmet "Strövtåg till storstensbyggarna" TV2 11/5 1989). 105 m öh. 64792-14620

Varv s:n TK 8FNV

Hvarff 1354. Namnet innehåller Var- i samma betydelse som i verben varsebliva, varna och varsko, alltså upptäcka och meddela. Ingår nu i Varv och Styra församling. Kyrkan av sten med torn och smalare tresidigt kor byggdes 1860-61 som ersättning för Varvs och Styras romanska stenkyrkor, vilka revs. Varvs gamla kyrka var "uppbyggd af huggen kalksten til 29 alnars längd och 10 och en halv alns bredd, med ett högt och ansenligt torn." Broocman s 678.

- 231 Eldsberget.** Stensättning. (Varv 24:1). "Möjligen kan även Eldsberget (spår av befästning) i Varvs socken sättas i samband med eldsignalering." Lindell: När vårdkaseldar brunno. s

24. "På "Eldsberget" å Vinberga mark finnes en rundel med 9 m diameter." RÖ del II:1 s 73. Vårdkasplats nr 24 enl LÖ. 120 m öh. 64806-14605
Stenkilsvarv. "lämningar efter befästning" N7 s 99. 6484-1459
Vetterhall. (Lägenhet, troligen ungt)

Veta s:n TK 8FSV

Kyrkan av sten härrör från ca 1200.

- 232 Gottlösa** Stensättning (Veta 12:1). På krön av grusås. "I området söder Gottlösa, Veta socken, finnes mycket riktigt gott om fornlämningar, framförallt runda, flacka stensättningar. Det torde vara svårt att avgöra huruvida någon av dessa stensättningar varit vårdkasbotten" Noreen. Veta 12:1 kan vara en möjlig sådan. Hagaberg i Viby ligger i närheten och Veta 12:1 ligger på högsta höjden 90 m öh. 64737-14675

Viby s:n TK 8FSV

Kyrkan av sten härrör ursprungligen från 1100-talet och försågs något senare med torn.

Hagaberg. Hänför sig möjligen till en vårdkasplats i Veta sn. 6473-1468

Karstorp.

Luntan. luntunum 1326. 6473-1472

Vikingstad s:n TK 8FSO

Kyrkan av sten med torn och brutet tak byggdes 1765-68, gemensam för V. och Rakered.

Den gamla kyrkan i Vikingstad, av okänd ålder fick torn 1745.

En nu förstörd hög ligger som fundament till den gamla viadukten över järnvägen. Norra fästet.

Vinnerstads s:n TK 8FNV

- 233 Vinnerstads kyrka.** Ingår nu i Motala. Den romanska stenkyrkan med ursprungligt torn härrör från 1100-talet. Försvarskyrka? Måktigt väst-torn. 103,66 m öh. "Märkligt nog kan man även ifråga om Vinnerstad

påvisa att kyrkan ligger på gammal kungsgårdsmark. Kyrkbyn tillhörde nämligen konung Magnus grunddonation till Vadstena kloster." LU s.46. 6488-1458

- 234 Karsviken** Borens SV del. Eventuell vårdkasplats på höjden 115 m vid vikens östsida. 64923-14586

- 235 Varby.** Onämnt 1374. "Hur förra leden av namnet skall tolkas är osäkert" FD s.19. Tänkbar vårdkasplats är höjden 900 m SO gården 100 m öh. 64878-14597

Vist s:n TK 8FSO

Hette förr Husaby, resp. Husby-Vist. Kyrkan har ursprungligen haft torn, men klockor i trästapel. (Broocman s 299)

- 236 Bjärka-Säby.** Borg. (Vist 53:1). "Längre ned vid samma vattensystem reste sig Bosholmens borg (Bjärka)." W s 22. "På Bosholmen i Stångån vid Bärka-Säby ha framgrävts grundvalarne dels av en rektangulär borg (19 x 10 m), å norra sidan försedd med ett mindre tornutsprång..." HB s 66-67. 64623-14964

Börsebo. 64668-14926

Garpekärr. "lämningar efter forskansningar nära Garpekärr" HGSL.

- 237 Gattorp.** Fornborg (Vist 222:1). "En mer avsides belägen tillflyktsborg." GT s. 16. 100 m öh. 64676-14936

Hagen. 1496-6459

Hagen. 1497-6468

Husby.

- 238 Karsnäs** 1/2 mtl. Möjlig vårdkasplats på Karsnäsudden. (Nödvändig mellanstation mellan Vårdsnäs och

Grönlöten i Landeryd) 90 m öh. 64631-14931

Klampenborg. "I Vist på gränsen mot Landeryd, omkring en kilometer nordväst om Klampenborg, är en sådan fornborg uppförd." VHF s 47. Torde avse Gattorp.

Tegneby. Gård under Sturefors.

Vreta Kloster s:n TK 8FNO

"Vreta gård antages tillhört kon. Inge d.y. samt övergått till Sverkerska ätten genom Sverker d.ä.:s gifte med hans änka Ulvhild." RÖ II:1 s.436. En tradition om att konung Inge d.y. fått sin gravplats i Vreta fanns tydligen på Johan III:s tid...Enligt krönikorna blev konung Inge avdagatagen i Vreta." LU s.21.

Vreta klosterkyrka. I kyrkan ingår "betydande rester av en kyrka, som är äldre än det år 1162 instiftade klostret. Denna kyrka har haft för våra dåtida förhållanden betydande dimensioner samt är i många hänseenden märklig...Kyrkan har bestått av ett treskeppigt, basilikalt långhus, tvärskepp samt västligt torn." LU s.3 "Vreta och kapellet i »Sverkersgården» (är) byggda på kungsgårdsmark eller åtminstone mark som tillhörde (eller senare tillhört) Sverkerska kungaätten." LU s. 18. "I fråga om Vreta bör man nog betrakta den ansenligt stora kyrkan såsom en svensk konungskyrka i samma mening som domerna i Limburg a.H. och Speyer äro tyska kejsarkyrkor." LU s. 68. "En förklaring till Vreta kyrkas särställning skulle man kunna få genom att draga paralleller med Husaby-Skara, Tuna-Strängnäs, Sigtuna-Gamla Uppsala. - I alla dessa fall har man icke genast kunnat förlägga landsändans förnämsta kyrka och biskopssäte till den gamla centralorten med dess hednatempel. Först efter kristendomens definitiva seger äger förflyttningen rum. - Vreta vore i så fall Östergötlands äldsta domkyrka." LU noten s. 68. 64845-14831.

- 239 Finnängen.** (ek 8F 7g) Ligger vid Korpeberget, 4,2 km nord-nordväst om kyrkan. "Förra leden syftar väl på en vårdkase som kan ha stått på Korpeberget och som har varit en led i en vårdkaslinje: Veteklint (124 m), Vånga sn - 10 km fornborgen Göten (80m), på gränsen mellan Vånga och Stjärnorps sn:ar, belägen vid Roxens strand. - fornborgen Snaveborg (95m) på Snaveudden i Roxen, Stjärnorps sn - Korpeberget. En annan linje från Korpeberget 18 km till Vårdsbergs kyrka och vidare söderut. En fornborg 0,6 km sydost om Gottorp, Ljungs sn, med fri sikt till Korpeberget kan ha varskotts av en vårdkase på detta berg." AF s 79. 64875-14801

Hagegården. 6483-1483

Nybro. Förskansningsvallar och -gravar. N7 s 98

- 240 Odensborg.** Odensfors. Fornborg. (Vreta Kloster 1:1). 700 m NO Odensfors gård. "en fullständig utgrävning av hela fornminnet, varefter detta vid den fritt upplåtta grustäkten kommer att avlägsnas...Detta kulturlager vilade på en av i stort sett flata kalkstensplattor lagd hållläggning, under vilken låg ett omkring 10 cm mäktigt kulturlager med ben och under detta lager återigen ett 20 till 10 cm mäktigt brandlager, innehållande aska, kol, brända kvistar, lerklining och bränd säd...fynden av två fibulor ange tidpunkten för boplatslagrets tillkomst till c:a 500." N1 s 308-11. "Hela borgområdet är idag försänkt och grustäkt har pågått till helt nyligen." K s 38. "Om man tror på att en centralmakt utvecklats i Östergötland under folkvandringstid, är Odensforsborgen en bra kandidat som utgångspunkt för en sådan." K s 40. LF nr 35 40 m öh. LF nr 21. 55 m öh. 64805-14801

Rökinge. 6483-1482

Vedaberg. 106,6 m öh N Motala Ström vid Ljungsbro. Möjlig vårdkasplats av namnet att döma.?? 6489-1482

Vrinnevi förs. Se Norrköping.

Vånga s:n TK 8FNO

Korskyrkan av sten med torn byggdes 1862-64. Den ersatte en medeltida stenkyrka på annan plats om vilken Broocman säger att den saknade torn.

Grensholmen. Tidigare kallat Ål och hörde då till Ö.Skrukeby s:n. Nuvarande namn efter ägaren riksrådet Måns Stensson Gren som bebyggt stället efter 1457. "Ännu finnas lemningar af den fordna byggnaden i den s.k. Slottshagen på ett högt berg." HGSL "i allmänningsskogen på den plats, där ännu på en brant klippa ståtliga ruiner finnas av ett gråstenshus med tegelomfattade muröppningar." LU s.18. "Vid 1400-t. början gjorde fogden Esbjörn Djaekn anspråk på denna gård för kronans räkning såsom konungs tridung. Måhända ligger häri en antydning om att denna gård först i relativt sen tid blivit anlagd i allmänningsskogen". LU s 18. "Liksom i Kaga äro tydligen Folkungarna ägare till gård och kyrka." LU s.19. 64897-15002

- 241 Göten** vid Grensholmen. (uttal: götén) på Götsberget på Torsslunda ägor. Fornborg. (Vånga 2:1). "bör räknas som en av landskapets storborgar." N1 s 276. "Omkring 10 m N om ett hörn, på den V sidan om den inre muren, fann jag ett område med skörbränd sten. Röset eller lagret var ca 5-7 m och mestadels övervuxet med mossor." K s 45. LF nr 8. 75 m öh. Trol vårdkasplats på Brantebrätt triangelpunkt 121,2 m 64889-14974

Haga. 6496-1500

Hagen. 6493-1494

Rökstorp. Vid Glan intill Veteklint. 6500-1500

- 242 Singelklint.** Fornborg. (Vånga 65:1). 400 m SO sjön Vetén, 1 km OSO punkt 416. N1 s 274. Namnet = Signalklint? "Att det varit signaler av här behandlad art, som avgivits på

Singelklint är väl dock mindre troligt, när man haft den för ändamålet så lämpliga. vitt över slätten synliga Veteklint alldeles intill. Snarare är man böjd sätta Singelklint i samband med någon optisk telegraflinje e.d. av sent datum." LÖ s. 200. "Rester av vårdkase?" RAÄ. 85 m öh. 64978-15033

- 243 Suggebo skans.** Fornborg. (Vånga 21:1). På berget 800 m Ö gården Lövnäs. "Den tillgängliga sidan är spärrad av en tämligen mäktig mur med en längd av c:a 30 m." N1 s 276, LF nr 9. 50 m öh. 64930-15044
- 244 Veteklint.** (stavades tidigare Hviteklint) Fornborg. (Vånga 63:1). 124.42 m öh. 1300 m NO Restad. "i vidsträckthet och skönhet tävlar utsikten med Ombergs och Torsklints... Namnet veteklint... bör sammanställas med det i östgötadialekten förekommande vete, pl. vetar, motsvarande isländskt viti, vårdkase, jfr svenska dialekters vett, pl vettar, "vårdkase, kummel, stenröse på bergshöjd." N1 s 273, "en livaktig tradition om klintens uppgift som uppsamlingscentral för de utifrån Bråviken och sedan över Torsklint vidareförda eldsignalerna." N2 s 10. Vårdkasplats nr 10 enl N2, nr 22 enl. LÖ. "Från detta berg har man en vidsträckt utsigt och varskar 20 kyrkor" HGSL. " Inne på borgområdet och på toppen av berget har försvaret placerat ett luftspaningstorn." RAÄ. 110 m öh. 64981-15023

Vårdnäs s:n. TK 8FSO

wardhanes 1320. Kyrkan av sten uppfördes 1796, varvid den föregående medeltidskyrkans västgavel och torn från 1765 sparades.

"Språkforskare anser att ordet Vårdnäs kommit från det fornsvenska ordet "wardh", som betyder vakt

eller vaktpost. På bestämda platser, t.ex. ett berg eller ett näs, hade man vakthållning ordnad. Om någon fara hotade brukade man skicka bud med häst och vagn, men om det var brådskande sändes eldsignaler. Man byggde upp vårdkasar, och därifrån kommer antagligen namnet Vårdnäs. På 1320-talet skrevs namnet Wardhanes, på 1380-talet Wardhanessi och år 1442 Wardhanäs. På 1500-talet skrev man främst Wälénäs, och de närmaste 300 åren oftast Wälénäs. Namnet Vårdnäs förekom första gången i ett ämbetsbrev från 1734, men man har inte börjat använda det namnet förrän i vår tid. Man kan fortfarande höra gamla sockenbor som säger "Välénäs". Sofie Karlsson och Stina Lindvall: Vårdnäs.

www.edu.linkoping.se/satra/hembygdsboken/vardnas

- 245 "Kyrkan"** står på kronogrund ..vid ett näs, som sträcker sig ut i sjön Regn, på hvilket näs förmodligen uthi de bullersamme och orolige tider här i landet förr woro, ett vårdtorn eller vårdkase stått." (Broocman). Se Skälstorp. Vårdkasplats nr 26 enl. LÖ. 64570-14934
- 246 Borgarberget.** Fornborg. (Vårdnäs 26:1) 1050 m NO Eda. (OBS! borgen ligger i ett pass sträckande sig från SV mot NO och med sikthindrande höjder i N och S.) HRV s 608. 130 m öh. En mera hypotetisk vk-plats med bättre siktmöjligheter kan ha varit vid höjden 125 m SV stenmålen. Därifrån fri sikt till Vårdnäs-kasen och till kasen vid Opphem i Tjärstad. "humuslager finns" RAÄ. 115 m öh. 64515-14929
- 247 Borgareberget.** Fornborg. (Vårdnäs 57:1) 500 m NV Hugnebo. "Vid Hugnebo finns på Borgareberget en fornborg." S2 s 1026, nr 82 enligt LF. N1 s 319-20. Vidsträckt utsikt. 120-150 m öh. 64547-14885
- 248 Brokind.** "söder därom (Bjärka-Säby) stod ett fäste vid Bro (Brokind), kanske också ett rundtorn." W s 20. Se Skälstorp som ligger intill. 64541-14912
- 249 Skillberga** Stensättning (Vårdnäs 272:1). (vårdkasbotten?) på moränrygg i Skillhagen under Skillberga 22 100 m öh. HRV s. 609. 64578-14929. Ej kartmarkerad pga platsbrist.
- Skälstorp.** Skälvnamn? (Vårdnäs 33:1). (Det möjliga rundtornet vid det 400 m O om gården liggande brofästet stöder hypotesen). 64542-14909

Vårdsbergs s:n TK 8FSO NO

(vaardhbergh 1282)

- 250 Kyrkan.** Kyrkan av sten är en av Sveriges få rundkyrkor, sannolikt uppförd under 1100-talet. Under 1200-talet tillkom ett korsformigt korparti efter mönster av Vreta klostrets kyrka. Kyrkan välvdes under 1400-talet och försågs med torn 1753-54. "Vårdsbergs kyrka har sedan gammalt blivit satt i förbindelse med försvaret av vägarna till Linköping. Redan namnet ger en antydning om vårdkaskedjan från skären inåt landet...Kyrkans läge vid vägen från Gamleby hamn till Linköping har därvid även uppmärksamats...Enligt traditionen skall Vimarka gård (ägorna gränsa intill Vårdsbergs gård och kyrkbyns) ha varit ett »Jarlasäte eller Konungaresidence i forna tider». »Thenne Jarl...skal til sitt förswar och beskydd, uti fejdetid, haft thet Wårdtorn, som sedan blifwit inrättadt til Sochne-Kyrko»."

LU s 32 "Kyrkans västra del, som i forna tider varit ett ottakantigt Wårdtorn"
Broocman s 231, "rundkyrkan...efterträdde av namnet att döma en förhistorisk
motsvarighet - flera fornborgar voro ju även gudstjänstplatser - som även tjänstgjort som
vårdkasberg. Från bergkullen har man en vidsträckt utsikt åt alla håll." N2 s 18. "länge
under medeltiden stod här på det urgamla vårdkasberget blott en rund, grå
kalkstensbyggnad. Från dess borglika murkrona såg man en rad av skottgluggar hotande
gapa ut över slätten, medan ett runt spejtornt forskande lyfte sig över byggnaden." Frölén:
Nordens befästa rundkyrkor II s 66. "Det är den mest typiska bevakningsplats man kan
tänka sig. Där har vårdkasen antänts när fiender hotade." W s 22. Vårdkasplats nr 25 enl.
LÖ. 61 m + tornhöjden öh. 8FNO 64755-14966

Väderstads s:n TK 8ESO 8FSV

Waederstadh 1300-t. 1872 sammanslagen med annex-socknen Harstad. "Väderstads gamla
kyrka var av huggen kalksten med ett högt torn med spånad spets." RÖII:2 s 515. 8ESO
6466-1448

Karleby. 4 1/2 mtl 8ESO 6467-1448

Valby. 3 mtl n. 1513 Har möjligen samband med Lunntorp i Appuna 1A

Vallsberg. 8ESO 6466-1448 |

Varnäs. 8ESO 6467-1449

Värna s:n 8GSV

Vaerna 1349, Vaernbo 1378. Den tornlösa stenkyrkan byggdes ca 1500.

251 Bårnäs. Fornborg. (Värna 54:1) "På N delen av detta bergsparti har man i senare tänt
majeldar" RAÅ. Vitvassa och Hagalund i närheten. 75 m öh. 64643-15085

Hagtorp. Hänsyfta troligen till en fornborgen på Bårnäs. 6463-1509

252 Saxtorp. "På Saxtorps gård i Värna socken ej långt från kyrkan finnes ett berg, som enligt
ortstraditionen är ett vårdkasberg. Bl.a anses på bergets topp befintliga stensamlingar ha
varit stöd för kasen. Uppgiften torde behöva ytterligare prövas." LÖ s 202. Vårdkasplats
LÖ nr 37. 100 m öh . 100 m öh. 64659-15057

Vitvassa 1/4 mtl 1508-6464

Värnamo. 6465-1507

Värntorpet. 6465-1507

Värnäs. 6467-1507

Västerlösa s:n TK 8FNV NO

253 Kyrkan. Klockorna hänga i trästapel "fastän wid kyrkan är et högt upmuradt Stentorn."
Broocman s 105. Försvarskyrka? 8FNV 64778-14732

Västra Eneby s:n TK 7FNO

Kyrkan av sten med torn byggdes 1778-80 och ersatte en medeltida stenkyrka. "Intet Torn är
på kyrkan utan hänga klochorna uti en gammal och bräcklig trästapel." Broocman s 28.

Hag. 6438-1489

Hisne klint. Se Hovby skans.

Hoberget. Se Skansberget I

254 Hovby skans. Hoberget. Hovby klack, Fornborg (V.Eneby 18:1). 500 m N Hovby gård.
"Berget kallas numera vanligen Hovbyberg ...En av de storvulnaste borgarna i Östergöt
land...Det har sannnerligen inte varit någon leksaksborg." N1 s 323, nr 90 enl. LF.
Vårdkasplats på Hoberget (= Hisne klint) nr 27 enl. LÖ 95 m ö.h. 64323-14951

255 Skansberget I. Fornborg. Hoberget. (V.Eneby 65:1). "ett smalt pass-ställe, över vilket en
stenmur av ca 2.5 m:s bredd och 0.5-0.75 m:s höjd lagts." N1 s 322.". Nr 87 enl. LF.
Triangelp. 187.5 m öh. 64381-14932

256 Skansberget II. Fornborg. Berga. (V.Eneby 66:1). " 1200 m SO östra gården 300 m SSO
om punkt 181 500 m v Ulvsundet. N1 s 322."Sundskansen är här en fornborg med
Åsunden och spridda stenmurar som skyddsmedel." Berget är i fortsättningen bestigit
blott över en smal nos, och där denna nalkas den högsta rygglattan, är den lilla obetydliga
udde, över vilken man kan klättra upp, avgränsad av en liten kort mur om c:a 6-7 meter."
N1 s 323. "en uppgift från en medd. född 1861 i Horns socken. Hans fader skall för
honom ha berättat om ett vårdkasberg i grannsocknen V. Eneby." LÖ s. 200. Nr 88 enl.
LF. .90 m ö.h. 64370-14933 Ej utmärkt på kartan pga platsbrist

- 257 **Väsby.** Fornborg. (V.Eneby 155:1). "Från borgen har man en vida utsikt ut över den omgivande jordbruksbygden samt Åsunden." RAÄ. Mindre fornborg på berget 300 m O byn. NK s 52-54.. 75 m öh. 7FNO 64376-14911

Västra Hargs s:n. TK 8FSV

Den nyklassicistiska stenkyrkan med torn byggdes 1814-15 och ersatte en medeltida stenkyrka.

Borgen. Hänsyftar troligen till Svaneholmsborgen. 6451-1468

Bosgården. Ligger i närheten av Svaneholms fäste. 6461-1466

- 258 **Finnberget,** Karlstorp. Fornborg.(Västra Harg 27:1). 3.5 km NNV kyrkan. N1 s 319. Invid Bosgården. "Det kan väl knappast råda någon tvekan om att förra leden i namnet Finnberget syftar på fornborgen eller kanske snarare på en vårdkase vid fornborgen." AF s. 60. Nr 53 enl. LF. 115 m öh. 64636-14656

- 259 **Folkebo.** Fornborg . (V.Harg 119:1). Nr 55 enl. LF. 125 m öh. 64572-14700

Haga. 6451-1468

Hagen. 6454-1473

Hagen. 6460-1470

Harg 1 3/4 mtl 6460-1467

- 260 **Skansberget.** Fornborg. (V.Harg 23:1). Skansberget, Borgs herrgård. Numera nästan helt raserad. N1 s 319,

nr 54 enl. LF. 110 m öh. 64612-14698

- 261 **Svaneholm.** Borg. (V.Harg 28:1). "På en udde i Kilarpsjön ligger ruinen av Svaneholms fäste, som anlades på 1300-talet." S2 s 1015 = Garpa slott. Slottets grundplan företer påfallande likhet med t.ex Bromma kyrkas ursprungliga utseende. W s 21 och BK s 22 Se bild x (Wrangel 1938) och z (Bonnier 1987). "Tornet var ännu på 1800-t 10,8 m djupt." RÖ II:2 s 887. På ett sådant torn kan man lätt ha anbringat vårdkasliknande signaleldar. Dess föregångare har varit den intilliggande fornborgen på Skansberget. 125 m öh. 64608-14693

Västra Husby s:n. TK 8GNV

Skrevs tidigast Hosaby.

- 262 **Kyrkan.** Den nyklassicistiska stenkyrkan med torn byggdes 1816-17 och ersatte en medeltida stenkyrka av vilken tornets nedre delar bevarades.. "Kyrkan har varit den äldsta i stiftet, invigd omkring år 1186...Tornet består af olika afdelningar och synes hafva tjenat till försvars- och förvaringsrum." HGSL. "Kyrkans Thorn är af ansenlig högd; och ses ögonskenligen at thes nedre del blifwit, uti fejdetid, nyttjad til Proviant-hus, emedan uti murarna många krokur äro fästade...Ehuru starkt Tornet tycks wara, så hänga likväl klockorna ännu uti Trästapel." Broocman s 309. 64856-15218

- 263 **Degensborg,** Fornborg. (V.Husby 88:1). 2000 m NNV Gäverstad, 125 m V torpet Lugnet. N s 279. Hagsäter i närheten. Vårdkasplats nr 77 enligt LF. 75 m öh. 64878-15231

Finnerstad. 6486-1524

Lilla Gäverstadborgen Fornborg. (V.Husby 95:1). 750 m NV gården på krön av bergrygg.

"Borgen hör till de obetydligare...Borgen har kulturlager." N1 s 280. Vårdkasplatsen troligen på **Muskedunder.** 65 m öh. 64863-15231

- 264 **Götavirke.** Skyddsvallsystem från Svinsättersborgen i S till Asplången i N. N1 s 242 ff. Kallas i tidigare litteratur för Hylingevalen. Vackraste partiet vid gården Hageby. Se nedan. 6483-1521

Hageby. "Vallens (Hylingevalen) förhållande dels till Husbyn, dels till en invid densamma belägen Hageby lämnar tillfälle till värdefulla iakttagelser...hagebyn ligger i ett ursprungligare förhållande till vällen än husbyn... Vällen har sin front mot öster...Det är då tydligt att vällen icke kan ha anlagts från husbyn, som ligger framför vällens ena ände." N5 s 123 ff. Namnet Hageby ansluter till de tyska Hagen-namnen. Hag- i betydelsen fornborg. 6483-1520

Hagsätter. 64884-15227

Hagtorpet. 6485-1517

- 265 **Minsjö.** Fornborg.. (V. Husby 1:1). "Var en gång Magnus Minneskölds borg." NDE s 74. Detta påstående ej belagt i andra källor. Att V.Husby varit den äldsta kyrkan i stiftet tyder dock på att någon mäktig man bott här i den nuvarande socknen. "Från Minsö går en vall, mur, revel till Hällerstadsjön. Ingår i Götavirkesystemet." N7 s 97. Går längs Tvärdaladalen Hagtorpet i närheten. 40-50 m öh. 64863-15175

- 266 Muskedunder.** Trolig vårdkasplats gemensam för Degensborg och Gäverstadsborgen. 102,2 m öh. 6487-1522. Ej kartmarkerat pga platsbrist.
Ringeby. Namnet skulle kunna antyda närvaro av en fornborg. 6483-1523
Rökstad. "en magnifikt ståtlig lägerbefästning i söder, vid gården Rökstad" N8. Rökstad kan indikera vårdkasplats. 6484-1524
- 267 Svinsäter.** Stensättning. (V.Husby 122:1). 400 m sv gården, i sockengränsen till Gårdeby. "Här träffade jag snart kol och framgrävde så småningom en hel hyddgrund täckt av så betydande lager av aska och kol, att borgen måste anses bebodd under lång tid i sträck eller vid upprepade tillfällen. Kol- och asklagret täckte hyddgrunden i alla dess skrymslen...I asklagrets bottenparti ungefär mitt i hyddan hittades på tvenne ställen pyramidformiga lerkulor, vilka söndersprängts av hettan." N1 s 305. N3 s 42. Trolig vårdkasbotten. 50 m öh. 64811-15194. Ej kartmarkerat pga platsbrist.

Västra Ny s:n TK 9ESO 9FSV

Kallas även Nykyrka. Den tornlösa stenkyrkan härrör från 1200-talet. 9FSV 6500-1451
Borrebol. Nu försvunnet namn. "Äldsta bolstaden till Medevi gård, der drottning Hedvig Eleonora tidvis skall hafva bott." HGSL Antyder tidigare borg. 126 m öh. (1b)
Kastberga. 9FSV 6504-1457

Västra Ryd s:n TK 7FSV

Kyrkan av sten 1880-82 och ersatte en medeltida stenkyrka. "Kyrkan är utan Thorn." Broocman s 61.
Värnarps. 3/4 mtl Möjlig vårdkasplats på höjden 272,4 m 1.5 km SSO gården. 6411-1458

Västra Stenby s:n TK 8FNV

- 268 Kyrkan.** Även kallat Stora Sten, Stenbo. Tidigare annexsocken till V. Sten med vilken socken den 1813 sammanslagits med namnet Västra Stenby. Kyrkan revs så när som på tornet och V.Stenby kyrka uppfördes på samma plats. "Klockorna hänga uti Trästapel oakadt Tornet wid kyrkan synes vara fast och stort nog att bära dem." Broocman s 661. Kyrkan av sten byggdes 1811-12 som gemensam helgedom för Kälvesten och Västra Sten på platsen för Kälvestens kyrka, vars torn från 1100-talet ingår i den nuvarande kyrkan. Kyrktornet av samma typ som Svinstad. Köluesten 1334. Kæluesten 1361. 1300-talsnamnet Stena antyder att kyrkan byggts på en gammal fornborg?? Tornet bevaknings- och signaltorn? 64849-14559
Blankeberg. Blänk-??? 130,7 m öh. 6485-1457
Hagalund 6485-1457
- 269 Högarnas backe.** "Såväl här som vid Skeppstads stensättning har man förr tänt eldar." RÖ II:1 s 95. 125 m öh. Vårdkasplats. 64838-14541
Sjökumla. Siokumblum 1349 "vid Sjökumla by ligga högar." S2 s 943. 6485-1457
- 270 Skeppstad.** Stensättning. Se under Högarnas backe. Vårdkasplats. 64848-14521

Västra Tollstad s:n TK 8ESO

- Den nyklassicistiska stenkyrkan med torn mitt på norra fasaden byggdes 1841-42. Av den föregående romanska kyrkan sparades tornets nedre del. "är uppnurad af huggen kalksten med ett högt Thorn...Klockarna hänga i Thornet." Broocman s 635.
- 271 Borggården.** Omberg. Fornborg. (V-Tollstad 18:1). N1 s 315, nr 47 enl. LF. 320-225 m öh. 64675-14326
- 272 Hjässan.** Ombergs hjässa. Fornborg. (V-Tollstad 17:1). N1 s 315, nr 48 enl LF. Kallas också Ommas borg. "påpekande av det troliga i att Omberg varit avslutningen inom Östergötland på de från kusten kommande linjerna. En vårdkase på Hjässan bör ha syntts särdeles väl och långt." LÖ s 200. 250 m öh. 64654-14322
- Hästholmen.** (Västra Tollstad 42:1). "säkerligen en gång försedd med ett vårdtorn." W s 19. 92 m öh. "spår efter forskansningar vid Hästholmen" HGSL. "påfallande mycket jord (kulturlager?) täcker ställvis holmen... SÖ om fyren, i den kraftiga slutningen, finns en 5 m l, synlig stenskoning, vars ålder dock är svårbestämd. Även ÖNÖ om fyren kan det finnas en stenskoning i slutningen - På holmen bodde en av Albrekt av Mecklenburgs riddare, Gerdt Snackenborg". RAÄ.. 64624-14313
- Ommas borg.** Se Hjässan.
- 273 Sverkersgården.** Alvastra. ""Sverkersgårdens" fasta hus uppförts före år 1143, men med all sannolikhet ej före 1100-talets början...Förut hava de kulturlager, som finnas runt omkring muren och särskilt V. om densamma, ansetts tala för att stenhuset varit ett borgtorn, gårdens fasta kärna. Att dessa kulturlager härröra från människors dagliga liv på denna

plats under en avsevärd tidsrymd är fortfarande lika tydligt, som att byggnaden med sina tjocka, massiva murar bär en uppenbar prägel av försvarstorn." FA 1920 s 23. "...åtskilligt talar därjämte mot att betrakta dem som lämningar av en rundkyrka... Har byggnaden då varit en kastal? I så fall skulle en kyrka funnits i närheten. Så har nog också varit fallet.." FA 1918 s 119. 110 m öh. 6463-1431

Tägneby. 6461-1432

Väversunda s:n TK 8ESO

Kyrkan. Den romanska absidkyrkan av sten härrör från ca 1160. Kyrkan förlängdes mot väster 1771, och över tillbyggnaden uppfördes ett trätorn. "Wäster om kyrkan, wid pass 2 Bysseskott från Åmberg, fants för kort tid sedan uti en hög kulle eller Backe en stenlagd grund, med hallar nederst och och gråsten ofwan uppå; och torde på thetta rum i fordna tider varit Offerställe." Broocman s. 647. Kan numera ej återfinnas. "Wallmanhög" med vårdkasbotten?? Tänkbar vårdkasplats. Karlsgården intill. 120 m öh 1435-6469

Karlsgården. 6470-1434

Kyrkbyn har lämningar efter befästning. N7 s. 96.

Yxnerums s:n TK 8GSV SO

Socknen tillhör Skärkinds härad med 9697 tunnl., Bankekinds d:o med 3170 tld. och Hammarkinds d:o med 740 tld. HGSL Den nyklassicistiska stenkyrkan byggdes 1798-1802 och ersatte en medeltidskyrka av sten och trä. Tornet byggdes 1926. "Til prydnad är på kyrkan ett litet Torn, uti hwilket den mindre klockan hänger, och emedan then större ej har rum there, hänger then i Trästapel": Broocman s 390.

Getsjön.

Hagtorp. Hänför sig möjligen till en vårdkasplats på Högberget. 8GSO 6462-1525

Högberget. Triangelpunkt 142.9 m. TK 8GSV 6461-1519

Jällsjön. Jäll- = eld? TK 8GSV 6463-1524

Karviken. 8GSV 6460-1521

Å s:n TK 8GNO

Den nyklassicistiska stenkyrkan med torn byggdes 1844-46. Den föregående stenkyrkan, delvis från 1200-talet, kvarstår som ruin efter en brand 1878. Den hade inget torn.

274 Brobyklacken. Fornborg. (Å 15:1) Isolerat brant berg. 15-45 m öh. 64855-15398

Harsbyberget. "På flera ställen inom häradet, så långt ut som i Rönö, ända fram till H a r s b y b e r g e t i Å och vid M e m finnas spår av befästningar och lämningar efter fornborgar." U s 49."Lemningar efter en borg skola finnas på Harsbyberget." HGSL. Fornborg "Harsby å Jätteberget 500 m SO gården" N7 s 97. Se Jätteberget.

275 Höga Visten, (uttal: vi-stén) Visten. Fornborg. (Å 48:1). "Överhuvud taget verkar borgen knappast att vara tillkommen uteslutande som försvarsborg i vanlig mening utan kan mycket väl ha varit just en på naturligt sätt isolerad, av människorna ytterligare inhägnad kultplats." N1 s 291, LF nr 39. 25-50 m öh. 64854-15418

276 Juskön. Fornborg. (Å 1:1). 30 m öh. 64837-15397 Ej kartmarkerad pga platsbrist,

277 Jätteberget vid Lundby. (Å 11:1). Jätte- till fsv göta 'giva akt på, iakttaga'. "En av Vikbolandets mest kända triangelpunkter med vidsträckt utsikt åt alla håll. På toppen ett mäktigt röse." N2 s 18 vk, vårdkasplats nr 32 enl. LÖ. (Se Jonsson i St.Ragnhils Gilles årsbok 1931) (Harsby ligger intill) "Nedanfö (toppen) finnes i berget på en slät plan inom en slinga en lus naturae, liknande ordet 'riki' (med runskrift) (riki eller rinki)." NÖMBj s. 35. (rinki skulle kunna antyda rinkar som bemannat vårdkasplats i så fall ingen lus naturae utan en äkta inskrift) 86.6 m öh. 64855-15374.

Ring. (Namnet kan antyda närhet till fornborg) 6484-1540

278 Sjöberget. Vårdkasplats nr 31 enl. LÖ. Vid Knivsätter. (Se Jonsson i St.Ragnhils Gilles årsbok 1931) Namnet på GK ej på TK. Triangelpunkt. 68 m öh. 64832-15437

St. Åby s:n TK 8ESO

Kyrkan av sten byggdes 1756-57, varvid den föregående romanska 1100-talskyrkans torn behölls.

279 Böneryd. Trolig vårdkasplats. 64567-14407

Hagen. 6447-1436

Halvareby. Kan Möjlig vara ett hall-ward med ev. betydelse av vårdkasplats. 6447-1435

Åsbo s:n TK 8FSV

- 280 Kyrkan.** Oshult och Åsbo i äldre tider. "At hon för år 1181 varit funderad, har man funnit anteknad uti dess Handlingar" Broocman s. 712. "Ursprungligen fanns över kyrkan ett 18 m högt torn, men ringklockorna hängde i stapel till dess nuvarande torn uppfördes 1775." RÖII:2. Trätorn kyrkan till prydnad enl. Broocman. Signaltorn? 120,73 m öh. 64575-14592
Bötunge. Bötunge 1410. Kan möjligen vara ett böte-namn. 64553-14615
- Åtvids s:n TK 8GSV**
Å:s gamla kyrka av sten härrör från 1400-talet.. "Intet Thorn är wed kyrkan" Broocman s 263
Hagaberg. 6455-1510
- Karstorp.** Karlstorp på moderna kartor. 1/2 mtl. 6452-1509
Skälsten. Obs inget skäl-v-namn, är ett gränsnamn. 6457-1507
- Älvestad s:n TK 8FNV**
- 281 Kyrkan.** Tornet och långhuset härrör från 1100-talet. "Elvestads kyrktorn är...alldeles likartat med Ekebyborna men till sin exteriör av synnerligen slank resning." LU s.53. Kyrkan förstördes genom brand 2007. 64804-14705
Karlshov. Hette tidigare Kyla.
Tägneby. Läget i närheten av kyrkan kan antyda att kyrkan varit befäst. 6480-1471
- Ödeshög s:n TK 7ENO 8ESO**
Av den märkliga romanska stenkyrkan från 1100-talet återstår det kraftiga östtornet, ursprungligen försett med absid. Trehörna ingår nu i församlingen.
- 282 Finnarp.** Trehörna. Antyder vårdkasplats. 210 m öh. 7ENO 64472-14475
Skansen. 7ENO 6449-1428
Skansbacken. "Vid "Skansbacken" skall ett pass varit försvarat med järnportar." RÖ del II:2 s 748.
- Örberga s:n TK 8ENO**
- 283 Kyrkan.** Kyrkan av kalksten med torn är en av Sveriges äldsta, dendrokronologiskt daterad till ca 1116-18. "vid Vättern ligger Örberga med det präktiga tornet, byggt efter samma modell som kyrktornet vid Husaby kungsgård i Västergötland." W s 20. "Man skulle kunna karaktärisera den som en förminskad kopia med förstärkta försvarsanordningar. Det är synnerligen lockande att betrakta denna byggnad såsom ett »borgtorn« för en verklig storgård inom ringmuren." LU s. 59. Bild i LBS s 314. 123 m öh. 64796-14416
- 284 Kastad kulle.** Trolig plats för vårdkase. 101 m öh. 64788-14438
Krigsberga. Vårdkasplats på höjden vid gården. "Namnen Kasta, Krigsberga, Solberga samt Withlösaberg i grannsocknen Örberga tyder på ..." vårdkasplats troligen på höjden vid Eldslösa. 6477-1440
Vittlösaberg. Vittul- = vårdkase.
- Örtomta s:n TK 8GSV NV**
- 285 Kyrkan** hade ursprungligen inte klockorna i tornet utan i stapel. De hängdes i tornet först 1739. Detta torn var skröpligt och revs på 1820-talet. Tornet således möjligen ett signaltorn. Tornen i Vårdsberg-Askeby-Örtomta ligger i nästan rät linje. 64766-15069
- 286 Borgarön,** Fornborg. (Örtomta 153:1). Hallebysjön, Hjelmsäter. N1 s 313, LF. vårdkasplats. 64777-15105 Ej utmärkt på karta pga platsbrist.
Brunsås 1/2 mtl 6474-1509
Hagen. 6473-1511
Ring. (Namnet kan antyda närvaron av en fornborg) 6476-1506
Ringstorp. 6475-1509
- 287 Sörby.** Fornborg. (Örtomta 106:1) Högt, svårtillgängligt berg. 90 m öh. 64725-15099
- Östra Eneby s:n TK 8GNV 9GSV**
Ingår nu i Norrköpings stad. Kyrkan av sten härrör från ca 1200. 1774-75 byggdes tornet. Hagstugan. 6501-1517
Puksten. Fornborgsliknande lämning. (Östra Eneby 137:1). ""borgberget" så lågt och muren belägen så nära odlingsmarken, att man har svårt att förstå, hur denna mur skulle

ha kunnat tjänstgöra som ett försvars verk." N1 s 270.. "Med säkerhet en hägnadsmur"
RAÄ. 90 m öh. 65041-15147

- 288 Ringstad.** "Ringstads forntida borg var belägen i den nuvarande, av ståtliga ekar överskyggade beteshagen, omkring 500 m NV om corps-de-logiet." NG s 57. "Förf. känner blott en plats i landskapet, som i strategiskt läge kan mäta sig med Stegeborg och denna är kungsgården Ringstad utanför Norrköping, vilken behärskar inloppet från Bråviken fram till Glan och det inre landskapet...Där finns också spår av befästning (stensträng), som möjligen under folkvandringstiden gått mellan Kvillingeskogen med dess borgar över Ringstad samt följt höjdsträckningen där Enebyvägen nu går mot Norrköping." JR s 72. Hagsätter och Hagby i närheten. 42 m öh. 65002-15180
- 289 Ringstadholm.** (Östra Eneby 64:1). Nämnas 1316. "obetydliga lämningar av Ringstadholms slott, å en holme i Motala ström, något nedom dess utflöde ur Glan." RÖ del II:1 s 276. 20 m öh. 64964-15180. Ej kartmarkerad pga platsbrist.

Östra Hargs s:n TK 8FNO

Den romanska absidkyrkan av sten härrör troligen från ca 1200. Vid en restaurering 1885 tillkom tornet.

Sviestad. Swiastadhun 1403. Av landets 8 Sviestad ligger de flesta i närheten av orter med tuna- eller skälv-namn. ES s 64 ff. 6483-1495

Östra Husby s:n TK 8GNO 8HNV 9GSO8G

Den nyklassicistiska stenkyrkan med torn och invändig kolonnuren absid stod färdig 1809.

Den ersatte en flera gånger ombyggd medeltidskyrka på annan plats. "Utwärtes är Kyrkan beprydd med Torn hwaruthi Klockorna hänga." Broocman s 587.

Bosgården

Bränntorp. 1 mtl

Jämjöborg. Se Ormsten.

- 290 Ormsten.** .Fornborg. (Östra Husby 26:1). 600 m sv Ovantorp. "en av Östergötlands största fornborgar." N1 s 300 ff. "På sockengränsen (till Ö.Stenby) strax N om Vikbolandets medelpunkt, där fem socknar möts, ligger på bergryggar mellan två dalgångar två av landskapets märkligaste fornborgar. Den S - belägen 400 m VSV om Ovantorp är störst och kallas Ormsten eller Jämjöborg." AS s 212. Nr 43 enl. LF. 55 m öh. 8GNO 64905-15436. Ej kartmarkerad pga platsbrist..
- 291 Ovangärsta** borgberg. Fornborg. (Ö.Husby 316:1). N1 s 303, nr 41 enl. LF 26 m öh. 8GNO 64934-15450
Skenäs. Kungsgård. "Vid Sättersundets södra sida har Skenäs skans legat." HGSL 9GSO 6500-1545
- 292 Stensö Kastal** Borgruin. (Östra Husby 59:1). Vårdkasplats nr 20 enl. N2. "Anläggningen har bestått av ett kraftigt torn, omgivet av en ringmur...Tornet har en cirkelrund plan och en diameter av 13,6 m." O s 283. "Kasen på Yxnö synes kräva, att en motsvarande kase funnits i trakten av Stensö." N2 s 13. 10 m öh. 15 m öh. 8HNV 64979-15526
Tuna. Twna 1410. 5 mtl 6497-1543
- 293 Täby.** Fornborg. (Ö.Husby 321:1). Tuna i närheten. 30 m öh. 64975-15447
- 294 Utangärstad.** Fornborg. (Ö.Husby 357:1) 20 m öh. 64964-15467
Varby. "Hur förra leden av namnet skall tolkas är osäkert" FD s.19. 3 1/2 mtl Möjlig vårdkasplats på höjden 36 m öh. 6494-1546
- #### Östra Ny s:n TK 8GNO
- Kyrkan av sten härrör från 1200-talet och försågs med torn 1747.
- 295 Augmentsberget.** Fornborg. (Ö.Ny 10:1). Brant isolerat berg. 35 m öh. 64848-15464
- 296 Evelund.** Fornborg. (Ö.Ny 126:1) 15 m öh. 64813-15447.
Norr-Mem. Se Tjuvetorp.
- 297 Sontorp.** Fornborg. (Ö.Ny 15:1). 30 m öh. 64839-15472. Ej kartmarkerat pga platsbrist..
- 298 Tjuvetorp.** Fornborg. (Ö.Ny 65:1). Fornborg enl. N7 s. 97 (Norrmen) 45 m öh. 64889-15452
- 299 Torstorp.** Fornborg. (Ö.Ny 127:1) 30 m öh. 64819-15462 Ej utmärkt på karta pga platsbrist.
- 300 Ängeby knös.** Fornborg (Ö.Ny 83:1). Omedelbart V gården. N1 s 302, "Vid Ängeby ligger på ett berg, beläget strax ofvanför gården en förskansning, uppförd af buller- och klumpstenar och på 3 sidor omgifven af en enkel rad klumpstenar och block." NÖMBj s. 36. LF nr 40. 30 m öh. 64874-15436
- 301 Östermem.** Fornborg. (Ö.Ny 51:1). 30 m öh. 64861-15491

- 302 Österskam.** Fornborg. (Ö.Ny 94:1) ”Bergkrönet är kuperat och utgöres enbart av kalt berg. Inget vattenhållande parti är iakttaget.”. RAÄ. 50 m öh. 64885-15443 Ej kartmarkerad pga platsbrist.

Östra Ryd s:n TK 8GSV NV

Kyrkan av sten härrör från 1200-talet. Vid en omfattande ombyggnad 1775-76 revs valven och tornet byggdes.

- 303 Backaberget,** Fornborg. (Ö.Ryd 13:1). 100 m OSO Backa kvarn, 800 m SV Ö.Ryds kyrka, N1 s 313. 75 m öh. 8GNV 64750-15207
- 304 Borgarberget,** Hållingsby mark nära kyrkan. Fornborg. (Ö.Ryd 4:1). 400 m NO Alsäter N s 314. N7 s. 96. nr 75 enl. LF. 75 m öh. 8GNV 64763-15241
- 305 Fyrby.** Stensättning. (Östra Ryd 66:1). Sannolikt signalplats. Om Fyrby i Tåby socken säger Ulander: "Singalanordningar har sannolikt varit inrättade för detta ändamål. Därom torde möjligen den mellan Boberget och Vagnsberget liggande byn Fyrby (Tåby socken) än idag bära vittnesbörd. En liknande signalplats torde ock hava varit inrättad nordost om Ö.Stenby kyrka och bär likaledes samma namn." U s 49. 75 m öh. 8GNV 6476-1521
- 306 Hummelsäter.** Fornborg. (Ö.Ryd 55:1). Vid gränsen mot Askeby vid sjön Höverns NV ända. 75 m öh. 8G SV 64736-15144

Östra Skrukeby s:n TK 8FNO, 8GNV

"I fråga om Skrukeby är det...frestande att, i analogi med förhållandet i den till formen så nära stående Kaga kyrka, misstänka folkungaegendomen vara arv från Sverkerska ätten. LU s 20. Kyrkan av sten härrör från 1100-talet och hade ursprungligen torn. "Kyrkan har väl ett ansevärt högt Torn, men oakadt thet så hänga Klockorna i Trästapel." Broocman s. 203.

Hageby. . 8GNV 6485 -1500

- 307 Hagebyberg.** Fornborg. (Ö.Skrukeby 92:1). "Vid Hageby har förr funnits en borg, på tre sidor omgiven av Roxen och på den fjärde av ett kärr." RÖ II:2 s 958. "Siktlinjer finns över sjön mot Grensholmen och Göten. Signaler från eldar skulle kunna synas till Snaveborg och förmodligen även till Borgberget vid Tångstad. Teoretiskt skulle allt så Hagebyberg kunna ingå i ett försvarssystem med de nämnda borgarna." K s 51. "Så har möjligen en östgötsk Hageby i Skrukeby socken fått sitt namn efter en »Borg som omgifwes på 3 sidor af Roxen, och på Landsidan möter ett kärr.»" N5 s. 120. N1 s 304., Vårdkasplats nr 60 enl. LF. 35 m öh. 8FNO 64871-14996
- Valstad 1 mtl. Hänför sig troligen till fornborgen på Hageby. 8GNV 6484-1501
- Värila 3 mtl Waerdla 1385 RÖ II:2 s 959. Hänför sig troligen till fornborgen på Hageby. 8GNV 6486-1501

Östra Stenby s:n. TK 8GNO

- 308 Kyrkan** hade ursprungligen torn, men klockor i stapel, gamla tornet revs 1751 och nytt byggdes och klockorna flyttades dit. Nuvarande torn byggt 1858. 6495-1539
- Bjärkusa. 3 mtl. "I Svinsundsfärden rinner ännu ut en liten å, Bjärkhusåån, sannolikt så kallad efter den nära (knappt 2 km) från åns mynning liggande byn Bjärkhusa. I detta namn möta vi i första sammansättningsleden åter det gamla ordet b i r k och i den andra ordet h u s, vilket säkerligen syftar, här som eljest i gammal tid, på fast borg eller stenbyggnad...Vi torde därför icke taga miste, om vi påstå, att Birkas eller birkadistriktets ledning haft en del av sin förvaltning förlagd till denna viktiga utpost nära Bråvikens strand." U s 51. 6495-1537
- 309 Boberget,** Sten., Fornborg. (Östra Stenby 204:1). "Samtliga anläggningar utom de stora kulturlagren ligger i Konungsund sn. Historiskt hör dock berget genetiskt samman med Ö Stenby sn, som är namngiven efter borgen." RAÄ. 600 m NV gården. "den jämte Gullborg och Odensforsborgen mest betydelsefulla av de östgötska fornborgarna...De mäktiga kulturlagren på Boberget lämna anvisning till bergnamnets förklaring: berget där folk har bott en längre tid." N1 s.292. "...detta tyder på att Boberget i äldsta tider inom Björkekinds härad varit en utpost, där ständig bevakning varit förlagd, för att hindra en fiende att framtränga mot handelsplatsen och vid behov varsko denna." U s 59. 20-45 m öh. 64946-15383
- Finntorpet. Har troligen anknytning till fornborgen Onsten 6492-1541

Fyrby 1 mtl. "Singalanordningar har sannolikt varit inrättade för detta ändamål. Därom torde möjligen den mellan Boberget och Vagnsberget liggande byn Fyrby (Täby socken) än idag bära vittnesbörd. En liknande signalplats torde ock hava varit inrättad nordost om Ö.Stenby kyrka och bär likaledes samma namn." U s 49. Solberga ligger intill. 40 m möh. 6496-1539

Hagsäter. 6499-1539

310 Onsten. Fornborg med boplatsoområde. (Ö.Stenby 27:1). "Onssten - har kraftiga kulturlager på ett brant bergskrön..." AS s 212. "På sockengränsen strax N om Vikbolandets medelpunkt, där fem socknar möts, ligger på bergryggar mellan två dalgångar två av landskapets märkligaste fornborgar...Den mindre borgen belägen 300 m SÖ om Valtersten och kallad Onssten - har kraftiga kulturlager på ett brant bergskrön..." AS s 212. N1 s 299, nr 42 enl. LF. 42 m öh 64916-15427

Valtersten. Fornborg. Se Onsten. . 6492-1542

311 Ulvetorp. Fornborg. (Ö.Stenby 134:1) 25 m öh. 64990-15389

Varudden. 6500-1539

312 Åhagen. Fornborg. (Ö.Stenby 21:1) 20 m öh. 64926-15414

Östra Tollstad s:n TK 8FSV

Kyrkan av sten med torn och smalare tresidigt kor byggdes 1885-86 och ersatte en romansk stenkyrka.

Hag. 6469-1471

Hagsberg. 64641-14693

313 Valkeberget. Fornborg. (Östra Tollstad 119:1). Strax V om Lunnevad. Hagsberg i närheten. 105 m öh. 64696-14733